HISTORISKE TIDS-TABELLER

TIL BRUG I HØIERE SKOLER

VED JAKOB NORBY CAND. MAG. LÆRER VED AARS OG VOSS'S SKOLE

KRISTIANIA OSK. KNOBELAUCHS FORLAG 1882

THRONSEN & CO.S BOGTRYKKERI.

Förord till den elektroniska utgåvan

Forord.

Ved udarbeidelsen af nærværende historiske tabeller har forfattaren havt for øie at give eleverne i vore høiere skoler et haandterligt hjælpemiddel til paa den ene side at vinde en sikker historisk oversigt og til paa den anden at indprente sig de vigtigste historiske enkeltheder, hvis tilegnelse nu engang ansees nødvendig. I det første øiemed har historiens epoker med deres hovedpræg maattet fremhæves med en styrke, som kanske kan siges at gaa den historiske troskab for nær. Den pædagogiske hensigt faar da hellige midlet. At udvalget af de historiske detaljer overalt skulde være gjort slig, at det tilfredsstiller alle, kan jeg selvfølgelig ikke gjøre regning paa; jeg har stræbt, saavidt muligt, at underordne mig den gjængse opfatning. — Anvendelsen af en større og en mindre skriftsort skulde nærmest tjene til at sondre saa omtrent mellem, hvad der fordres ved middelskolens afgangseksamen, og hvad der først tages med paa et høiere skoletrin. Men jeg maa reservere mig mod, at denne sondring paa alle punkter anvendes som maalestok for, hvad jeg personlig auser for vigtigere og mindre vigtigt i historien. — Nordens historie er her, som sedvanligt i lærebøgerne, behandlet for sig med uforholdsmæssig udførlighed; jeg troede ogsaa i dette stykke at burde holde mig til, hvad der for tiden kræves af eleverne.

Man vil muligens finde det at være af tvivlsomt værd overhoved at udgive slige historiske tabeller. Man vil kunne sige:trænger eleven slige midler til at skaffe sig det fornødne overblik, til at tilegne sig den historiske detalj, vil han være bedst tjent med at udarbeide sine tabeller selv. — Ja, kunde dette ske paa en virkelig frugtbar maade, er der ingen tvil om, at hensigten vilde naaes sikrest saaledes. Men hvor mange elever kan det? — Og desuden, hvorfor lægge en ny byrde paa skoleungdommens allerede sterkt betyngede skuldre? At lette arbeidet for den har megetmere været min tanke, og kan jeg i nogen mon bidrage til dette, vil jeg anse mit arbeide for rigelig lønnet.

Hvad tabellernes brug angaar, vil de vel være bedst paa sin plads i afgangsklasserne, hvor en afsluttende repetition skal finde sted. Men jeg tror dog, at de vil kunne anvendes med udbytte ogsaa i lavere klasser, hvor det gjælder ved gjentagende samlende repetitioner at fæste i hukommelsen det gjennem lærebogen tilegnede stof.

Kristiania 6 januari 1882.

J. Norby. Almindelig oversigt. Oldti d e n . i De østeriandske oldstaters historie: ægypter, israe- liter og foniker. babyloner og assyrer, meder og perser til c. 500 f. Kr. Grækernes (hellenernes) historie. 11 Forhistorie: heltetiden til c. 1100 f. Kr. Iste tidsrum: smaastaternes sær- skilte historie c. 1100—500 2det tidsrum: grækernes storhedstid

c. 500—338 3dje tidsrum: den græsk-makedoniske tid 338—301 Roms historie. 111 Iste tidsrum: kongetiden (sagnhistorie) 753? -510 f Kr 2det tidsrum: republiken 510—30 f. Kr 1. Den aristokratiske republik og stæn- det begyndende forfald 264—133 4. Borgerkrigene 133—30 3dje tidsrum: keiserdømmet 30 f. Kr.—476 e. Kr derkampen 510—366 2. Roms heltetid: Italieus erobring 366—264 3. Yerdensherredømmet og6 Middelalderen [ndledning: folkevandringerne. Iste tidsrum 476—c. 1100. De nye (germaniske) stater danner sig: lensvæsnet. Gjennem Karl den stores verdensrige udvikler sig det tysk-romerske keiserdømme. Pavedømmets (hierarkiets) stigende vælde. Den muhameclansk-arabiske kulturs blomstring. 2det tidsrum c. 1100—c 1500. Korstogene: riddervæsenets og hierarkiets blomstring; borgerstandens, byernes opkomst. Kampe mellem pavedømme og fyrstemagt; pavevældets tilbagegang og det tysk-romerske riges indre oplosning. Overgang til den nyere tid: Epokegjørende opfindelser (bogtrykkerkunsten); viden skabernes gjenopblomstring; de store geografiske opda gelser. Den nyere tid. iste tidsrum. reformationen og religionskrigene 1517—1648. 1. Den tyske og schweiziske reformation. 2. Filip 2. af Spanien. Nederlandenes frihedskamp. 3. Frankrigs religions- og borgerkrige. 4. Reformationen i England. 5. Trediveaarskrigen. 2det tidsrum: det enevældige kongedømme og dynasti- krigene (..Den europæiske ligevegt") 1648 1789. 1. Ludvig 14.s tidsalder. •2. Peter den store af Rusland og lians tid. 3. Fredrik 2. af Preussen og hans tid. (Oplysningens tidsalder).7 tidsrum: den store franske revolution og revolutions krigene 1789 1815. 3dje 1. Den franske republik. 2. Napoleons keiserdømme. tidsrum: vor tid siden 1815. 4de Reaktionen og liberalismen; nationalitetsidéen og na tionalkampene; nutidens store opfindelser (navnlig samfærdselsmidlernes udvikling). Nordens historie i middelalderen tidsrum: de tre nordiske riger liver for sig indtil Iste 1319 (1375). tidsrum: unionstiden 1319—1523 2det Nordens historie i den nyere tid. i Danmark —Norge 1523—1660. Reformationen. Adelsvælctet. Sverige 1523—1718. 2 Reformationen. Sveriges storhedstid. Danmark—Norge 1660-1814. 3 Det landsfaderlige enevælde. Sverige 1718—1809. 4 ..Frihedstideir (adelsvældet). Enevældet. Norge, Sverige, Danmark siden 1814 (1809). 5 0 I dti d en. I. De østerlandske oldstaters historie. I. Ægypterne det gamle riges tid. Menrfis hovedstad. c. 3(Nm i de store pyramider (Khufu, Menkera). Møris. Labyrinten. c. 2000—1600 Ægypten under Hyksos-folket, c. 1800—1500 jøderne i Ægypten. c. 1500—1000 det thebanske riges glanstid (Theben hoved stad). Erobrerkonger somßanises 2 (græsk: Sesostris, c. 1150). c. 750—700 Ægypten under æthiopiske fyrster. c. 700—650 12-fyrsternes tid (dodekarchiet). Ægypten delvis under assyrisk herredømme. c. 650 Psammetik enehersker. — Samkvem med grækerne. 050—525 det saitiske rige (Sais hovedstad). Neko. Eanalanlæg; Afrika omseiles af c. 600 føniker. Nederlag mod Nebukadnezar ved Circesium (Kar keniisch). 525 Psammenit slagen ved Pelusium af Kam byses; Ægypten indlemmes i perserriget. c 3900 f. Kr. Ægypteu samles af kouix Menes. c. 3000—2000 det aamle riaes tid. Memf9 2. israeliter (jøder) og føniker. den fønikiske kulturs blomstring. Sidon. Tyrus. c. 1400—800 Moses isracliternes religionsstifter og lov giver. c. 1500 c. 15J50 Josva: jøderne erobrer Kanaan. 1095—975 kongerne Saul, David, Salomo. Jødernes velmagt. 975 det jødiske rige splittet i Israels og Juda rige. 850 (?) f. K. Karthagos anlæg. Israels rige erobret af assyrerkongerne Sal manassar og Sargon. 722 Juda rige erobret af babylonerkongen Ne bukadnezar (babyloniske landflygtighed). Fønikerne betvinges samtidig. Tyrus's 588 13-aars beleiring. 3 Babyloner og assyrer. Kaldæisk rige i Babylon (Babel). Nimrod. C. ~>IHJ(J (Stjernedyrkelse, stjernetyderkunst; kunstflid, han del ; kileskrift). Assyrien (Assur; Niniveh) mægtigste stat i Vestasien. c. 1500—600 Babylon, Medion, Syrien, Lydien, tildels Ægypten efterhaanden andertvungne. Mægtige erobrerkonger, især i 8. og 7. aarh. Tiglat Pilesar 2, Sahnanassar 4, Sargon. Sanherib, Asarhaddon, Assurbanipal Sardanapan. det assyriske rige styrtes (Niniveh ødelagt) at' lydfyrsterne i Babylon og Medien Nabopalassar og Kyaxares. 606 606—538 Det yngre babyloniske rige. 604—561 Nebukadnezar. Seir over ægypterkongen Neko ved Circesinm (Karkemiscb). Middelhavslandene betvinges (Juda rige; Tyrus). Nabonid og Belsazar, Babylons sidste konger Babylon erobres af Kyros. 53810 4. Meder og perser (iraner). Baktrien ældste iraniske stat. K. Zoroaster, iranernes religionsstifter. (Zcnd avesta). c. 1300? f. Dejokes gjør Medien uafhængigt (hovedstad Ekba tana). c. 700 f. K. c. 650 Fraortes betvinger perserne. Kyaxares. Kamp mod skytherne. 610 Krig med Lydien (Alyattes). 606 Kyaxares og Nabopalassar af Babylon erobrer Niniveh. det mediske rige (Astyages) styrtes af Kyros, underkonge i Persien. Slag v. <I 560 Pasargadæ. det persiske rige. 560—330 546 Kyros erobrer Lydien (Krøsos). De græske kolonier i Lilleasien kommer under perserne. 538 Babylon erobres. (Belsazar). ca. 530 Kyros falder paa et krigstog i Turan.

Kambyses (f 522). 525 slag ved Pelusinm. Ægypten erobret. Den falske Smerdes. Darios Hystaspis. — Eigets ordning; satra pier. 521—485 514 tog mod Skytherne. 500 de lilleasiatiske grækers (jonernes) op stand. Tillæg. Inderne (hinduerne). Uvis tid: Brahma - religionen. Kastevæsenet (Braminer, ksjatrier). Sanskrit-aproget (mythiske digte: Rigveda; helte- digte: Mahabarata, Ramajana; dramaer). 5 aarh. f. K. ? Budhas troesreformation. Iran under assyrisk herredømme.11 j 11. Grækcrnes (hcllcnemes) historie. til c. 1100 f. Kr. Forhistorie: heltetiden (..pelasgiske" tid). Sagn om indvandringer fra osten. (Kadmoa til Theben, Eekrops til Attika, Danans til Ar- gos, Pelops til Peloponnes). Heroer (halvguder): Herakles, Theseus o. fl c. 1250 V argonautertoget (Jason. Medea). c. 1200? de syv fyrsters krig mod Theben. c. 1190? trojanerkrigen. (Det trojanskerigec. 1400—1200). c. 1100? store folkevandringer i Hellas: thessaler- nes. høoternes og dorernes vandringer (Heraklidetoget). Dorerne berrer paa Peloponnes, c. 1070? Kodros, Athens ?idste konge, falder mod dorerne. c. 1080—1000 de æoliske. ioniske og doriske kolo- nier i Lilleasien stiftes. c. 900? Homér og Hesiod, skildrere af heltetidens sæder og tro. iste tidsrum: smaastaternes særskilte historie. c. 1100—500 f. K. De første aarhundreder er lidet kjendte. Grækernes foreningsbaand, navnlig: Oraklet i Delfi, det amfiktyonske raad, de store nationalfester (de olympiske, pythiske, nemeiske, iathmiske). 776 f. K. begynder olympiade-tidsregningen. Sparta. 9. aarh. Lykurgs loYgivning. c. 730 Iste messeniske krig (Aristoclemos; fæst- ningen Ithome). c. 650 2den messeniske krig (Aristomenes; fest- ningen Ira; Tyrtæos). c. 550 krig med Argos; Kynuria erobres. Spartas ; hegemoni ' (til 476, da Athen faar sø-hegemoniet). c. 750 Kongedømmet afskaffes i de græske stater (undt. i Sparta); aristokratiske, oligarchiske republiker (fristater med adelsvælde, faamandsvælde).12 fra c. 730 f. K. opstaar talrige græske kolonier paa Sieilien og Syditalien („Storgrækenland"). 7 aarh. tyranner omstyrterimange statur adelsrepublikerne. c. 650—600 Kypselos og Bønnen Periander tyranner i Korinth. c. 1050—750 archonter paa livstid af Kodros's æt (den sidste: Alkmæon). fra 750 archonter paa 10 aar. fra GBO 9 aarlige archonter, valgte blandt alle ~eupatrider" (adelige). Raadet paa Areopagos, l)estaaende af aftraadte archonter. c. 020 Drakons lovgivning. 612 Kylon forsøker forgjæves at gjøre sig til tyran (Alkmæoniderne). c. 600 amfiktyonernes iste ..hellige krig" mod Krissa. 594 Solon archont og lovgiver. Seisachtheia; timokratisk forfatning; folkets -1 klasser. 560—527 Pisistratos tyran i Athen. 527—510 Hippias tyran. 514 Hipparch myrdes (Harmodios og Aristogiton). slu Klisthenes's demokratiske forfatningsænd- 2det tidsrum: grækernes storhedstid. 500—338 f. K. 500—494 de lilleasiatiske joners opstand, understøttet af Athen. 192—e. 450 Iste perserkrig. (Perserkongen Darios 490 Atlienernes seir ved Marathon (Miltiades) over perserne. (Datis og Artafernes). c. 485 opstand i Ægypten mod perserne. 485—465 Xerxes, persernes konge. 480—479 Xerxes's tog. Slag ved Thermopylerne (Leonidas), ved Artemision og Salamis (Grækenlanda „7 vise" c. 600). Athen. ring. Ostrakismen. 521—485). 492 Mardonioa'B mielykkede tog.13 (Themistokles), ved Platææ (Pausanias og Aristides) og Mykale. 480 de siciliske græker beseirer karthagerne ved Himera. Spartanerkongen Pausanias forrædi ri. 476—404 f. K. Athens hegemoni til sos. Dot atheniske forbund (symniachi). Aristides. Kimons soseire. 469 slag ved Eurymedon. 461—429 Perikles, folkets leder i Athen. Athens Storhedstid. Demokratiet gjennem- føres fuldstændig (Areopagos ophæves. Efialtes i. omkr. 460 ..Selje messeniske krig'." Athen i krig med de doriske nabostatar Ægina, Korinth, Bøotien, som støttes af Sparta, (~Iste peloponneserkrig"). Kimon f paa tog til Kypern. 440 „Kimoniske fred". Den store perserkrig ender (kong Artaxerxes I. d. langbaandede 465—425) 445 30-aarig fred mellem Athen og Sparta (Peri- kleiske fred). c. 480 Pindar (f 442). Æschylos (f 456). c. 450 Herodoti- 420). Sofokles (f 406). den peloponnesiske krig. 431—404 431—121 Archidamos's krig. Spartanerkongen Archidamos's indfald i Attika. 429 Perikles dør i den store pest. 425 kampen paa Sfakteria (Demosthenes, Nikias\ 422 slag ved Amfipolis (Brasidas og Kleon f). 421 Nikias's fred. Krigsparti i Athen: Alkibiades. Athen i forbund med Spartas tiender (Argos, Elis. Mantinea). 418 Spartanerne seirer ved Mantinea. 415—413 athenernes tog mod Syrakus Alkibiades landflygtig. („Hermokopide-pro cessen"). 413—404 dekeleiske krig. 411 indre omvæltninger i Athen. (Theramenes, Thrasybulos). Alkibiades tilbagekaldes. (Xikias, Alkibiades)14 410 seir over Bpartanerne ved Kyzikos. 407 Alkibiades atter landflygtig (satrapen Tissa ternes. 406 athenernes seir ved de arginussiske øer (de 10 feltherrer). 405 Lysander tilintetgjør Athens flaade ved Ægospotamos. 404 f. K. Athen indtages. Ydmygende fred. Det atheniske forbund opløses. 404—403 de 30 tyranner i Athen (Kritias, Thera menes). 403 Athens demokratiske forfatning gjen oprettes (Thrasybulos). c. 430 Euripides (f 406). Fidias. Thukydides. Sokrates (f

399). c. 400 Aristofanes. Xenofon. Spartas enevælde. 404—379 401 Kyroa d. yngres tog mod broderen Artaxerxes 2. (404—362). Slag ved Kunaxa. De 10,000 grækeres tilbagetog under Xenofon. 400 —387„2den perserkrig' - : spartanerkongen Aga silaos i Lilleasien. 395—387 den korinthiske krig (Korinth, Argos, Theben, Athen mod Sparta). 395 Lysander falder ved Haliartos. 394 den spartanske Flaade ødelægges af athene ren Konon ved Knidos (Athens mure gjenopføres. Farnabazos). 387 Antalkidas's fred. (De asiatiske græker kom mer atter under perserne; alle forbund mel lom græske stater opløses). 382 den spartanske feltherre Føbidas he sætter Theben. 379 Theben befries af Pelopidas. Theben og Athen mod Sparta. Athen gjenopret ter sit søstatsforbund. 394 Agesilaos seirer ved Koronea15 379—362 f. K Thebens storhed. Epaminondas. 371 særfred mellem Athen og Sparta. Hegemo niets deling. 371 seir ved Leuktra. Epaminondas gjør flere tog til Peloponnes: det arkadiske forbund stiftes, Messenien befries. 3G4 Pelopidas falder i Thessalien. 362 Epaminondas seirei over spartaner og athener ved Mantinea og falder. 361 f. K. fred mellem de græske stater undtagen Sparta. 405—3G7 Dionysios I tyran i Syrakus, herre over grækerne i vesten. 367—344 sønnen Dionysios 2 (fordreven 357—54; Dion). Syrakns's magt forfalder. 344 Timoleon befrier Syrakus. Kong Archelaos af Makedonien (f 399); græsk kultur faar indgang i landet. 360 336 Filip af Makedonien. 357—355 Athen i krig med sine forbundsfæller. 356—346 2den hellige krig (mod fokieme). Filip underlægger sig de græske stæder paa Makedoniens kyst (Olynth). Demosthe nes (f 322). Æschines. 339—338 3dje hellige krig (mod lokrerne). Filip formand for amfiktyonerne. 338 slag ved Chæronea. Filip underkuer Græ kenland. 337 møde i Korinth. Platon (f 338). Aristoteles (f 322). 3dje tidsrum: den græsk-makedoniske tid. 338—301 f. K. Alexander den store. 336—323 335 reisning i Grækenland. Theben øde- lægges. Alexander i Korinth (Diogenes; kynikerne).16 (334—330 f. K det persiske rige erobres („3dje perser- krig"). 334 slag ved Granikos; 333 ved Issos. 332 Tyrus indtages og ødelæggcs. Ægypten erobres (Alexandria). 331 slag ved Gaugamela og Arbela. 330 Darios Kodomannos, sidste perser konge, f. 327 Alexanders tog til Indien. Rigets ordning; sammenemeltning af Østens og Grækenlands kultur (den hellenistiske kultur). 223 Alexander dør i Babylon. 323 301 Alexanders efterfølgere i strid om magten: diadOChernes tid. (Antipater,Kassander,An tigonos, Demetrins Poliorketes, Selevkos, Ptole mæos). 323—322 deu lamiske krig i Grækenland. Demo sthenes f. 318—308 Demetrios fra Faleron hersker i Athen. 301 afgjørende slag vedlpsos: Alexanders rige opløses; 3 hovedriger opstaar: Make donien under antigoniderne, Syrien under selevkiderne, Ægypten under ptolemæerne. Flere mindre Stator: Pontos, Pergamon,Bithynien. 280 gallernes (kelternes) indbrud paa den græske halvø. c. 280 det ætoliske og det achæiske forbund (Aratos fra Sikyon) stiftes. Indre opløsning i Grækenland (kongerne Agis 4 og Klenmenes i Sparta. Antigonos Doson af Makedonien. Slag ved Sellasia 221). Filosofiske skoler: den epikuræiske og den stoiske (stifterne Epikuros og Zeno levede omkring 300 f. K.). 148—14 G f. K. Makedonien og Grækenland rom. provmser. 64 f. K. Syrien rom. provins. 30 f. K. Ægypten rom. provins.17 J 111. Roms historie. Iste tjdsrum: kongetiden (—510). 753 f. K? Roms anlæg. Romulus og Remus Latiner og sabiner (de 3 stammer: Ramnes, Tities, Lueeres). Kongerne: Romulus (Titua Tatius medkonge). Numa Pompilius (gudsdyrkelsen ordnes). Tullus Hostilius (Alba longa erobres). Ancus Marcius (havnestaden Ostia anlægges). Tarqvinius Priscus (kloakerne; cricus maximos). Servius Tullius (furfatningsreform. Patricier og plebeier; comitia centuriata). Tarqvinius Superbus. •r>lo kongedømmet afskaffes. 2det tidsrum: republiken. 510—30 f. K. 1. Den aristokratiske (patriciske) republik og stænderkampen. 510—366 f. K. Brutus og Tarqvinius Collatinus de første 509 konsuler. Krig med kong Porsena (Rom indtages). Krig med latinerne. Den første diktator. Iste udvandring af plebeierne til det hel- 494 lige bjerg. Almuetribuner. 491 Coriolanus's patriciske bagstræv og for\-isning. 486 Sp. Cassius's folkevenlige agerlov (statens jordegods, ager publicus). Comitia tributa, de demokratiske folkemøder med afstemning efter bopæle (tribufl) vinder be- tydning. Tids-tabeller. Høiere skoler. 218 451—450 f. K. decemvirerne. De 12 tavlers love. 449 decemvirerne styrtes. Appius Clau- CiIUS. (Plebeiernes 2den udvar>dr'ng). 445 den canulejiske lov om egteakabet. 444 kiig&tribuner med konsularisk magt. Censorer. c. 400 10-aarig krig med Veji. M. Furius Camillus. 390 Romernes nederlag ved Allia mod de nord- italiske gåiler. — Rom indtaget og øde- lagt. M. Manlius (Capitolinus). 366 de licinske love vedtages: den ene konsul skal være plebeier; plebeieme faar del i statsjorden. Prætorer. Ædiler. Før 300 er alle statsembeder tilgjængelige for alle borgere. Den patriciske fødselsadel afløses af et nyt em- bedsaristokraui (nobiliteten, optimaterne). 2. Roms heltetid. Italiens erobring. 366—264 f. K 343—341 340-338

Iste samniterkrig latinerkrigen. T. Manlius Torqvatus. P Deeius Mus. — (Latinak borgerret). 326—304 2den samniterkrig. De caudinske passer. (Samniterhøvdingen Pontius). — Andre nabofolk deltager i kampen mod Rom. 298—290 3dje samniterkrig. Slag ved Sentinum (p d. Mus d. y.). Samniterne betvingea af Curius Dentatus). 280—272 den tarentinske krig. Kong Pyrrhos af Epiros beseirer romerne (ved Heraclea 280, ved Asculum 279). Kineas's sendelse. G. Fabricius. 278—270 Pyrrhoa paa Sicilien. 275 romerne slaar Pyrrhos ved Benevent. 272 f. K. Tarent overgiver sig.19 2* 1 266 Mellem- og Syd-ltalien romersk Italikerne forbundsfæller (socii). Municipier. Ko- lonier. 3. VerdensJierredommet og det begyndende forfald. 264—133 f. K. 264—241 Iste puniske krig 264 Romerne besætter Messana. 260 Duilius's søseir ved Mylæ. 256 Attilius Regulus's tog til Afrika. 249 Claudius Pulcher slagen ved Drepana. 242 CatuluB's seir ved de ægatiske øer. 241 fred: Sicilien første romerske provins. 238 Sardinien og Korsika rom provins. 230 krig med illyrerne (dronning Teuta). Fra 238 Kartliago udbreder sit herredømme i Spanien (Ilamilkar, Hasdrubal). 222 Rom undertvinger Norditalien (Gallia Cisalpina rom. provins). M. Claudius Mar cellus (..spolia opium'"). 218—201 2den puniske krig (Hannibals krig) 219 Kannibal erobrer Sagunt. — Overgang over Alperne. 218 slag ved Tieinus og. Trebia. Gallerne falder fra Rom. 217 slag ved Trasimenersøen. G. Flami nins f. Q. Fabius Maximus Cunctator diktator (..R ollls ' skjold"). 216 slag ved Cannæ. (Terentius Varro og Æmilius Paulus). Syditalien falder fra Rom. Haunibals vinterophold i Capua 215 Kannibal slagen ved Xola af Claudius Marcel lus (..Roms sverd"). Ilannibal i forbund med Filip 3. af Makedonien (Iste makedoniske krig 215 —205) og med Sy rakus.20 212 Syrakus indtages af Marcellus (Archr niedes). Romemos seirrjge fremgangi Spanien (Scipionerne). Karthagerne fordrives aldeles derfrå 206 af L. Cornelius Scipio. 211 Hannibal udenfor Rom („ante portas"). 207 slag ved Metaurusfloden. Hasdrubal f. 204 Scipio Africanus den ældres tog til Afrika (Massinissa). Harmibal kaldes hjerti. 202 slag ved Zama. 201 fred: Karthago taber sin flaade, alle besid delser udenfor Afrika og retten til at føre krig efter eget tykke; 10,000 talenters krigs skat. Græsk dannelse faar indgang i Rom (Scipio Afri canus). Begyndelser til en romersk literatur. Komedie- forfatterne Plautus (f 184) og Terentius (f 159); Ennius (f 169), episk og dramatisk digter. 200—197 Krig med Filip 3. af Makedonien (2den maked. krig). Slag ved Kynoskefalæ (T. Flamininus). Græken land befries. krig med Antiochus 3. (~den store") af Syllen. Slag ved Thermopylerne og ved Mag nesia (Scipio Asiaticus). 192—189 183 Kannibal og Scipio Africanus f. 171—168 krig" med Perseus af Makedonien (3dje makedoniske krig). 168 Æmilius Paulus seirer ved Pydna. Makedonien og Ulyricn i alhængighed af Rom. Frafald blandt grækerne til Perseus strengt strei fet: 1000 acbæer bortføres til Rom (Polybios). 149—146 3dje puniske krig. (Massinissa af Numi dien, M. Porcius Cato). 146 Karthago ødelægges. Scipio Æmilianus (Africanus den yngre). Romersk provins Afrika. 148 oprør i Makedonien (4de mak. krig) Makedonien rom. provins.21 J 146 Grækenland skatskyldigt; noget senere romersk provins. (Achaia) c. 150 —133 krig i Spanien (Viriathus). 133 Scipio Africanus cl. y. incltager Numan- tia. Spanien romersk provins. 133 riget Pergamon testamenteres Rom: provinsen Asia. 4. Borgerkrigene. 133—30 f. K. Tib, GracchllS, tribun, fornyer Liciniiis's agerlov, dræbes af optimaterne. 133 129 Scipio Africanus cl. y f- 123—122 G. GracchllS tribun; nye rcformforforslag. (Lpv om doinmervæsenet; ridderstanden . 121 G. GracchllS dræbt. (Konsulen L. Opi mius). krigen mod Jugurtha af Xumiclien. Metel lus. G. Marius, Sulla. 112—106 krig med cimbrer og teutoner. 113—101 113 romerne slapne ved Noreja (i Kårnthen). 102 Marius slaar teutonerne ved Aqvæ Sextiæ og 101 cimbrerne paa de- raudiske marker ved Po. —• „Roms tredje stifter." 104 —100 slavekrig paa Sicilien. 100 Marius's Gte konsulat. Saturninus's oprør. 91 Drusus's reformforslag (de italiske forbunds fællers borgerret). Drusus myrdes. bundsforvantekrigen (den marsiske krig). Itali kerne faar borgerret. 90—8 S Iste borgerkrig. Marius og L Cornelius Sulla. 88—83 83 Sulla konsul og hærfører mod Mithridates af Pontos; stormerßom og sprænger folkepartiet. (Marius i Afrika). 87—84 Iste mithridatske krig (slag ved Chæronea og Orchomenos).22 8(5 Marius og Cinna konsuler. Optimaterne I'orfølges. Marius f. Cinna myrdet 84. 83 Sulla vender hjem, slaar demokraterne. Proskription. Sulla dictator (f 78). Aristokratisk forfatnings ændring (de corneliske love). 82—79 81 2den mithridatske krig. 80—72 krig mod demokraterne i Spanien (Serto rius), i Italien (Æmilius Lepidus). Gn. Pom pejus. krig mod Spartacus (3dje slavekrig). Lici nius Crassus; Pompeius. 73—71 f. K. 74—64 3dje mithridatske krig, Licinius Lucullus. 64 Pompeius ender krigen mod Mithridat. PontOS, Syrien med flere asiatiske lande romerske provinser. 63—(52 Catilinas sainmensværgelse. M. Tullius Ci cero konsul. Iste

triumvirat. Pompeius, Crassus, G. Julius Cæsar. (id 59 Cæsar konsul. — Cicero forvises (tribunen Clo dius). 58 —51 Ca sars erobring af Gallien (Ariovist, Vercingetorix). — c. 120 Roms første besid delse hinsides Alperne grundet (Gallia Narbon nensis; „Provence"). 53 Crassus falder mod partherne. — 250 f. K.—226 e. K. det parthiske rige paa Persiens høiland. 52 Pompeius enekonsul. 2den borgerkrig. Pompeius og Cæsar. 49—48 f. K. 49 Cæsar erobrer Italien og Rom; slaar Pompeius's hivv i Spanien (ved Herda). 48 slag ved Dyrrhachium og ved Farsalos. Pompeius dræbt i Ægypten. 17 Cæsars krig med Ptolemæos af Ægypten (alex audrinske krig). Kleopatra. 67 sørøverkrigen. Pompeius. 02 slås ve(l Pistoria. Catilina f,23 J Krig mod Farnakes (afPontos) („veni, vi di, viciu). 40 den ..julianske kalender." 46—45 kvig mod optimaterne i Afiika og Spanien. Slag ved Thapsus (Cato den yngre) og ved Munda. 45 Cæsar diktator paa livstid. 44 (15 marts) Cæsar myrdes i senatet. (M. Brutus. Gr. Cassius). 43—42 den mufinske krig. 2det triumvirat. Antonius, Octavianus, Le pidus. 43 Proskription. Cicero t 42 krig mod Cæsars mordere: slag ved Filippi. Brutus og Cassius f. Antonius i Asien (Kleopatra). oG den siciliske krig mod Sextus Pompeius. Lepidus udstødea af triumviratet. 3dje borgerkrig. Octavianus og Antonius. 32—31 31 slag ved Actium. Antonius f i Ægypten. 30 Ægypten romersk provins. e. 80 —30 den romerske literaturs guldalder, første afsnit: den ciceronianske tid. Cicero (t 43): filosofiske skrifter, taler, breve Cæsar (f 44): historiske verker. Sallustius (f 35): historiske verker. Cornelius Nepos : historiske verker. Lucretius, naturfilosofisk digter. Catullus, lyriker. Varro, satiriker og polyhistoriak forfatter. 3dje tidsrum: keiserdømmet. 30 f. K.—476 e. K. 30 f. K—68 e. K. keisere af den juliske (Cæsars) æt. 30 f. K—l 4 e. K Octavianus Augustus. Kampe mod germanerne (Tiberius, Drusus; Varna f 9 e. K. i Teutoburgerskoven; Arminius). Riget ndvides betydelig nord om Donau (Pro vinserne Rhætia, Vindelieia, Noricnm, Pannonia)24 f 30 f. K.—l 4 e. K. den romerske literaturs guld alder, andet afsnit: den augusteiske tid. Digterne Horatius, Ovidius, Vergilius; historikeren Uvlut. 14—37 e. K Tiberius. Germanicua i Gormanieu. Jesus Kristus's virksomhed paa jorden. 37—41 Caligula. 41—54 Claudius. Britanniens erobring begynder. 54—68 NerO. Opstand af jøderne. — Roms Brand Kristenforfølgelse. Flaviske keisere. 69—79 Vespasianus. Jerusalems ødelæggelse af Titus. — Det flaviske amfitheater (Co loseum). 79—81 Titus. — Vesuvs uclbrud (Pompeji osv. ødelægges. 81—96 Domitianus. Britannien romersk provins (Agricola). De ..gode keisere' 96—98 Nerva. 98—117 Trajanus. Romerrigets største udstrækning (Da- cia, Armenia, Mesopotamia rom. provinser). 117—138 HadrianUS. Rigets grænser indskrænkea igjen. Adrianopel. Moles Hadriani (Engelsborg). Op stand af jøderne (Barkochba). 14—140 den romerske literaturs sølvalder. Filo sofen Seneca; naturforskeren Plinius ; histori kerne Tacitus, Svetonius, Plutarchos (græsk); digterne Martialis og Juvenalis. 138—61 Antoninus Pins. 161—180 Marcus Aurelius (Antoninus). Krig med marcomannerne. ~Soldaterkeisere'. Commodus, Marc. Anrels søn. 193—211 Septimius Severus (fra Afrika). Riget blir ogsaa i formen et militærdespoti. Caracalla. 215 alle rigeta indbyggere faar „romersk borgerret". (Heliogabalus). 222—235 Alexander Severus. Krig med det nypersiske rige (afløser det partlnske rige 220 — Artaxcrxes, Sassans søn — og bestaar til 641). 68—69 Galba; Otho: Vitellius.25 247 Roms 1000-aarsfest 251 keiser Decius falder mod goterne i Møsien. J)ccius's kristenforfølgelse. Valerianus, Gallienus. „80 fcyranner". (Odenathus og Zenobia i Syrien). Illyriske keisere. 270—275 Aurelianus, rigeta gjenopretter („reatitutor orbis"). Provinsen Dacien opgives. 284—305 Diocletianus. Maximianus medregent („Augustus"); Galerina oii' Constantius Chlorus tronfølgere (~Cæsarer"). Sidste kristenforfølgelse. 306—337 Constantinus den store. Enekeiser fira 324 Krig mellem G „Augusti". 324 Constantin beseirer don sidste mcdbeiler. Licinius. Kristendommen statens religion. 325 kirkemøde i Nicæa. Arianismen adbredes i den følgende tid blandt flere germaniske erobrerfolk. vestgoter, øatgoter, longobarder, vandaler o. fl. 330 Konstantinopel (Nova Roma) rigeta hovedatad. 337—3G1 Constantin 2, Constana ug Constantius. Julianus Apostata (den frafaldne). 361—363 Krig med perserne. 364—375 Vnlentinian 1. keiser i Vesten. 364—378 Valens keiser i (Men. den store folkevandring begynder (hunerne). 375 378 Valens falder mod vestgoterne ved Adrianopel. Theodosius den store. (Enekeiser 394). 379-305 Riget samlet i'or sidste gang. Romerrigets deling. 395 395—476 det vestromerske rige. 395—1453 det østromerske rige (bysan tinske, græske rige). Arkadius i Østriget. 395—423 Honorius i Vestriget. Stilicho, formynder, slaar store folkevandrings sværme. c. 410 burgunder, svever, vandaler, alaner erobrer store dele af Gallien og Spanien.26 410 vestgoterne under Alarik indtager Rom. c. 420 det vestgotiske rige i Bpanien og Syd gallion stiftes. 425—455 Valentinianus 3. Moderen

Placidia. 429 vandalerne (Geiserik) erobrer romersk Afrika; de plyndrer Rom 455. Provinsen Britannien gaar tabt. 451 Aetius slaar hunerne paa de katalauniske marker. c. 150 patriarken i Rom, paven, erkjendes som den vestlige kirkes overhoved (pave Leo \). c 450 erkjendes patriarken i Konstantinopel som den østlige kirkes overhoved (under ham patri arkerne i Alexandria, Antiochia og Jerusalem). 476 Vestrigets sidste keiser. Romulus Augustll lus afsat af Odoaker, herulernes hovding. 456—472 Bveveren Rikimer keisermager.j Middelalderen. Indledning: Folkevandringerne. Omtrent fra Kristi fødsels tid stadige kampe mellem romerne og deres naboer i Mellemeuropa, især germaniske folkestammer (jfr. den romerske keisertids historie). 375 den store folkevandrings begyndelse: hu- nerne gaaf over Volga; goterne indenfor Romerrigets grænser (i Møsien; keiser Va- lens f 378 ved Adrianopel). c. 450 hunerne paa høiden af sin magt; deres hovedland: Ungarn. AttiIa (f 453). Tog til Gallien (451), til Italien (452). Vene- digs opkomst. Før 476 var følgende nye (germaniske) stater stiftede i tidligere romerske provinser: vandalernes rige i Afrika (429—534). vestgotemesrigeiSpanienogSydgallien(e.42o—7ll). Svevernes rige i Nordvestspanien (c. 410—585). burgundernes rige i Østgallien (c. 410—c. 530). frankernes riger i Nordgallien (fra c. 450). angelsaksernes riger i Britannien (fra c. 450) Iste tidsrum: 476—c. MOO. 476—493 493—553 Odoakers kongedømme i Italien. østgoternes rige i Kalien. Theoderik den store f 526. 527—565 Justinian I. østromersk keiser; forsøger at samle igjen det romerske rige. (Sofia kirken. „('orpus juris"). 534 vandalernes rige erobres. Belisarius.28 f 553 østgoternes rige indtages af (Belisar og) Narses. (Tejas østgoternes sidste konge). 553—568 Italien østromerskprovins (..exar chatet ' i Ravenna). longobarderne hersker i Italien (undtagen Ravennas og Roms omegn). Paria ho vedstad. Albnin første konge. 568—774 Riget splittet i halvt selvstændige hertugdømmer (især Spoleto og Benevent). Omkr. GOO pave Gregor den store (læren om skjærsilden). Munkevæsenet tåger opsving i Europa. c. 650 langobarderne antager den katholske tro. 697 Venedig faar livsvarige doger (- 1797). c 510 vestgoternes besiddelsér nord for Pyre næerne gaar for største delen tabt til fran kerne (Klodevig). 555 svevernes rige i Nordspanien indlemmes i vest goternes (Leovegild). c. 590 vestgoterne gaar over til katholicismen (kong Rekkared). Riget svækkes nnder indre tvistigheder. 711 vestgoterriget omstyrtes af araberne. Slag ved Xeres; kong Roderik f Muhåmed, Islams profet, f. 571, d. 632. 622 „liedschra". (Muhamedanernes tids regning). 7. aarh. arabernes store erobringer i Asien og Afrika. Kalifatet stiftes. Hovedstæder: Mekka, Damaskus, Bagdad. De første kalifer: Abubekr, Omar, Osman, Ali. 660—750 kalifer af Oltiajadernes hus. 711 Spanien erobres fra vestgoterne. 750—1258 abbasidernes kalifat i Bagdad. (Hamn al Raschid omkr. 800). e. 750 uafhængigt kalifat i Spanien (—1492). Hoved stad Kordova. c. 900 fatimidernes kalifat i Ægypten (—1171). Ilovedstad Kairo.29 c. 940 blir den tyrkiske livvagts høvding, emir a! omra. den egentlige hersker i kalifatet i Bagdad. c. 1000 opstaar gaznavidernes rige i Østpersien og Forindien. de tyrkiske seldsjuker gjør sig til herrer i kali- c. 1050 fatet i Bagdad. Klodevig. Frankerne samlede til et rige. 481—511 481—752 merovingernes kongeslegt, Klode vigs ætlinger. 486 den sidste romerske besiddelse i Gal lien erobres (slag ved Soissons; Syagrius). Riget udvides ved seirrige kampe mod alemanner (slag ved Zulpich 49G) og vestgoter (slag ved Poitiera 507). c. 500 Klodevig og frankerne antager den katholske kristendom. Klodevigs sønnerndvider riget endmere; Burgund, Thuringen, Bajern erobres. Kongeslegtens splid og forfald. Riget splittet (Neustrien, Austraeien, Burgund). ~lmsliovmestere", major-domus'er faar mag ten i riget. (Pipin af Heristal „dux et prin ceps omnium Francorura). C. 700 Karl Martel major- domus. — Seir over araberne ved Tours (Poitiers) 732. 714—741 7. 8. aarh. kristendommen almindelig ud bredt i Tyskland. Bonifacius, „ Tysklands apostel," dræbt af sakserne 755. Pipin den lille, Karl M.'s søn, afsætter med pavens samtykke den sidste merovingiske konge og blir konge seiv (f 768). 751 karolingerne i Frankrig. 751—987 757 Pipin skjænker paven exarchatet, som han fratog longobarderne (kong Aistulf), der havde erobret det fra østromerne. Begyndelsen til Kirkestaten. Karl den store. 768—81430 774 langobardernes rige erobres (sidste konge Desiderius). Italien forenet med Frankrige. 772—804 kamp med sakserne (6 krigstog; Widukind). 778 krig med maurerne (araberne) i Spanien. (Rolands fald ved Roncevalles). Den spanske mark. Bajern undertvinges (hertug Tassilo). Krig med slaverne øst for elbén. (Vender, bøhmer). Krig mod avarerne (bosatte i Ungarn siden c. 560). 800 Karl krones til romersk keiser i Rom. c. 810 krig med jydekongen Godfred. Eideren grænse. 814—840 Ludvig den fromme. Oprør af hans sønner. 840—843 broderkrig forliget i Verdun : Lothar faar Italien (samt 843 „Lotharingien") og keiserværdigheden, Ludvig den

tyske Tyskland, Karl den skaldede Frankrlg. 853 de ~pseudoisidorske dekretaler" (Hinkmar af Rheims). 875 de italiske karolingers mandsstamme dør ud — Indre stridigheder i Italien. 879 koDgeriget det cisjuranske Burgund stiftes (Boso af Provence). 888 det transjuranske Burgund (Rudolf Welf). 9. 10. aarh. nordiske vikinger hjemsøger de frankiske rigers kyster. (Hasting). 911 normannerhøvdingen Rollo (Ganger-Rolv) faar Normandi til len af Karl den enfol digc (Karl den skaldedes sønnesøn). 930 de to burgundiske kongeriger forenes til kon geriget Årelat. 10. aarh fensadelens overmagt begynder under de svage karolinger (lenene arvelige). Frankrig opløses i omtr. 40 kronlen, Tyskland i nogle faa store. 987 sidste franske karolinger, Ludvig den dovne f.31 j Hugo Capet, hertug aflsle de France, vælges til konge i Frankrig. kapetingerne. 987—1328 843—911 Tyskland under karolinger. Karl den tykke (f 888) gjenforener for en stund Karl den stores rige. 891 kona- Arnulf sinar normannerne ved Løwen. e. 900 magyarerne Blaar Big ned i Ungarn. Ludvig Barn, sidste tyske karolinger f. 911 —918 Konrad af Franken tysk konge. Tyskland under saksiske konger (keisere). Henrik I, fuglefænger. 911 918-1024 918—936 Lothringen forenes med Tyskland. 933 Henrik Blaar uugarerne ved Merseburg. Markgrevskabet Slesvig (søndenfor Danevirke) 936-973 955 seir over magyarerne ved Lecb. Nord-Italien erobres. 962 Otto krones til romersk keiser (..Das heilige romiscbe Reicb deutscher Nation" 962—180G). Otto 2. 973—983 Krig med Harald Blaatand i Danmark. Otto forsøger at erobre Syditalien fra den øst romerske (byzantinske, græske) keiser; ban blir slagen ved Basantello (982). 983—1002 Otto 3. — 1002—1021 Henrik 2. den hellige. 1029—1194 Normannisk rige i Syditalien (Robert Guiskard). 1130 kom Sicilien under normannerne. Tyskland under frankiske keisere. Konrad 2. 1024—1125 1024—1039 Markgrevskabet Slesvig aftrædes til Danmark. Kongeriget Årelat (dermed Scdiweiz) forenes med Tyskland. Henrik 3. 1039—1056 1046 kirkemøde i Sutri; keiseren afsætter 3 påver. Henrik 4. 1056—1106 1073—1085 pave Gregor 7. (Kardinalerne. Coelibatet). indlemmes i Tyskland. Otto I. den store.32 1075—1122 investiturstriden (Henrik 4 i Canossa 1077), endt ved konkordatet i Worms. Henrik 5 (11 0G—1125). Pavevældets overmagt. (Ban. interdikt, aflad, pilgrimsfærder). 1054 skisma mellem den romerske („ka- tholske") og den græske („orthodoxe") kirke 11 aarh. riddervæsnets udvikling. c - 450 angelsaksernes erobring af England be- gynder. Briterne trænges tilbage mod vest (kong Arthur i Wales c. 540) Flere (7 eller 8) angelsaksiske smaariger opstaar (~Heptarchiet"). c. 600 kristendommen indføres (Augustinus). 8 aarh. slutn. nordiske vikinger begynder at hjemsøge England. 527 Egbert af Wessex sander de angelsaksiske riger. c. 850 Skotland samles til et rige (det kennethske lins til 128 G). c 900 Alfred den store af England. 888 Alfred slaar normannerno (danerne). c 980 Athelstan (Adalstein; opfoatrer Harald Haarfagrea son Haakon). c 1 000 Ethelred. — Danekongen Sven Tveskjæg (f 1014) erobrer England. 1002 ~danemordet". 1014—1035 Knut den mægtige, Englands og Danmarks konge (1028 tillige herre over Norge). Kamp med Ethelreds søn Edmund Jernside (f 1016). 1035—1040 Harald Harefod, 1040—1042 Haarde knnt. Knut den msegtigea sønner. 1042—1066 Edvard Confessor (bekjender) Ethelreds søn. 1066 Harald Godwinson.33 1 Seir ved Standfordbro over Toste Jarl og Harald Haardraade af Norge. Nederlag ved Hastings mod Vilhelm (Erob- rer) af Normahdi: England kommer un- der de franske normanner. 1066—1154 Vilhelm (William) Erobrers æt. 2det tidsrum: c. 1100—c. 1500. Korstogene. 1071 Jerusalem erobres af seldsjukerne. 1094 kirkemøde iClermont. Pave Urban 2, Peter af Amiens. 1096—1099 Iste korstog. De kristne riger: Jerusalem (Godfred af Bouillon), Edessa (Balduin af Flandern) og Antiochia (Boemund af Tarent) stiftes. 12 aarh. de geistlige ridderordener: Johanniterne (1099), Tempelherrerne (1118), Maria ridderne eller de tyske riddere (1190). 1145 Edessa erobres af seldsjukerne. 1147—1149 2det korstog. Konrad 3. af Tyskland. Lud- vig 7. af Frankrig (Bernhard af Clairvaux). 1171 det fatimidiske kalifat i Kairo styrtes af seldsjukerne ; statholderen Saladin opkaster sig til nafhængig hersker i 'Ægypten "(hans ætlin- ger: ejubiderne hersker i Ægypten til 1250). 1187 Jerusalem erobres af Saladin. 1189—1192 3dje korstog. Fredrik Barbarossa (t 1190), Richard Løvehjerte, Filip 2. August. 1204 ~4de korstog-' : Venetianere og fransk- mænd imod Konstantinopel (det komne- niske keiserhus 1081—1204). Handelsstsedernes npkomst med korstogene. Re- publiken Venedig en stormagt. — rival: Genua; langvarig krig mellom '>egge republiker (c. 1210—1381). 1204—1261 det ..latinske keiserdømme" i Konstantinopel Tids-tabeller. Hrtiero skoler. «34 1198—1216 pave Innocens 3. Pavevældet paa sin høide. 1215 den store Lateransynode. (Transsub stantiationslæren). c. 1200 „tiggerordnerne" (franciskaner, do minikaner). — Inkvisitionen. 1208—1229 korstog mod de „kjætterske" albigenser i Sydfrankrig. 1228 ste korstog. Keiser

Fredrik 2. Jerusalem erobres tilbage. 1248 6te korstog (til Ægypten). Ludvig 9. af Frankrig. 1250 mamlukeme (tyrkiske livvagtstropper) gjør sig til herrer i Ægypten (— 1517). 1270 7de korstog (til Tunis). Ludvig 9 f. 1291 Åkre (Ptolemais), sidste kristne besid delse i Østen, falder i mamlukernes hænder. Tyskland og Italien til c. 1500. 1125—1137 keiser Lothar af Sachsen. 1137—1254 1137—1152 hohenstaufernes keiserslegt. Konrad 3. — Strid mellem Welfer (Guelfer; Henrik den stolte af Baiern og Sachsen) og Ghibeliner (Waiblinger). — 2det korstog. 1152—1190 Fredrik I. Barbarossa. 1145 Arnold af Brescia optræder mod paven (hen rettes 1155). Keiserens strid med de lombardiske stæder. Milano ødelagt (1162). 1167 det lombardiske forbund. Pave Alex ander 3. (Alessandria). 1176 Fredrik slagen ved Legnano (Henrik Løwe). Henrik Løwe (Henrik den stoltes søn) yd myget og landflygtig. 1183 fred i Kostnitz. 1190 3dje korstog. Fredrik Barbarossa f i Syrien.35 J 1190—1197 Henrik 6. g. m. Konstantia, arving til det normanniske rige Neapel og Sicilien 1194 Neapel og Sicilien forenet med Tysk- land (til 1254). 1197—1203 Filip af Schwaben tysk konge (myrdet af Otto af Wittelsbach). 1197—1215 Otto 4. (Welf) (f 1218) modkonge og kronet keiser ved hjælp af pave Innocens 3. Otto i strid med Paven. — Han hjælper sin mor broder Johan uden Land i England mod Filip 2 August. — Slag ved Bovines (1214). 1215—1250 Fredrik 2. tysk konge og romersk keiser. 1227 Fredrik lyses i ban af pave Gregor 9. (Forsoning 1230). 1228 ste korstog. Efter 1230 erobrer de tyske riddere Preussen. Inkvisitionen forsøges i Tyskland (storinkvisitoren Konrad af Marburg myrdet 1233). L240 Hanseforbundet stiftes. 1241 mongolernes indbrud. Slag ved Liegnitz. 1245 kirkemøde i Lyon: Fredrik 2. banlyst og af- sat (pave Innocens 4). Modkonge Henrik Raspe. 1250—1254 Konrad 4, sidste tydske hohenstaufer. 1254—1273 det store interregnum. (Vilhelm af Holland, Alfons af Kastiiien, Rikard af Cormvall, valgte konger). „Næveretten". De hemmelige domstole („Vehmgerichte")- 1254—1266 Manfred, Fredrik 2's søn, konge i Ne- apel og Sicilien. 1266 Karl af AnjOU erobrer Neapel og Si- cilien (slag ved Benevent, Manfred f). 1268 Conradino slagen og fangen (ved Tagliacozzo; benrettet i Neapel). 1268—1435 huset Anjou i Neapel 1282 den „sicilianske vesper": Sicilien kommer under Aragon. 1273—1308 og 1437—1740 det habsburgske hus i Tyskland. 1273—1291 Rudolf af Habsburg. Markgrevskabet Østerrig erobres fra Ottokar af Bohmen: begyndelsen til de habsburgske slegts- besiddelser (..Østerrige").36 1291—1298 Adolf af Nassau, slagen og fældet ved Gollheim imod: 1298—1308 Strid med schweizerne. („Schweizernes friheds kamp": Gessler. Teli??). 1308—1437 1308—1313 Luxemburgske keisere. Henrik 7 af Luxemburg. 1309—1378 pavernes „babyloniske landflyg tighed" i Avignon. Bohmen erhverves for Henrik 7.s søn Johan den blinde (f 134 G ved Crécy). 1313—1347. Ludvig af Baiern, keiser. Fredrik af Østerrig modkeiser (f 1330); borgerkrig. 1315 schweizerne slaar Leopold af Øster rig ved Morgarten. Edsforbund i Brunnen mellem schweizerbygderne Schwyz, Uri og Unter walden. 1325 forlig mellem de 2 keisere: samregjering. 1338 „kurforeningen" i Rense. 1347—1378 Karl (4) af Luxemburg (Bobmen). Modkeiser: Gunther af Schwarzburg (f 1349). 1348 den sorte død. 1348 universitetet i Prag grundes. 1356 „den gyldne bulle" om keiservalget. (De syv kurfyrster af: Mainz, Trier, Koln—Bohmen, Pfalz, Sachsen, Brandenbnrg). 1378—1400 Wenceslaus (af Bohmen). 1388 De schwabiske og rhinske stæders krig mod adelen (grev Eberhard der Greiner af Wur temberg). 1386. 1388 schweizernes seire over de østerrigske hertuger ved Sempach og ved Nafels. 1395 Johan Visconti udnævnes til hertug af Mi lano (Viscontierne var Milanos virkelige sty rere fra begyndelsen af 14. aarh.). Ruprecht af Pfalz. 1400—1410 1378—1417 det store skisma i denkatholske kirke. 1409 koncilet (kirkemødet) i Pisa. 3 påver. 1410—1437 Sigismund, sidste luxemburgske keiser. Albrekt I. af Habsburg (Østerrig)37 1414—1418 koncilet i Kostnitz. Johan Huss. Hieronymus af Prag. 1415 den hohenzollernske slegt faar Brandenburg ved kjøb. c. 1430—1737 mediceerne Florens (Toskana). 1419—1436 hussiterkrigen i Bohmen (Johan Ziska). 1431—1449 koncilet i Basel. Albrekt 2. (af Østerrig) tysk keiser og konge i Ungarn. 1437—1439 1439—1493 Fredrik 3. 1447 uddøde Viscontiernes hertugslegt i Milano. 1450—1535 hertuger af familien Sforza. c. 1440 bogtrykkerkunsten. 1452 sidste keiserkroning i Rom 1477 Karl den dristige af Burgund f ved Nancy. Hans datter Maria g. med erke hertug Maximilian af Østerrig. 1477—1482 strid med Frankrig om den burgun diske arv. Fred i Arras. NedeMandene Og Franche Comté kommer til Østerrig. 1492 opkaster Ludvig Moro sig til hertug af Milano. Maximilian I 1493—1519 „Rigskammerretten". — Sønnen Filip den smukke g. m. Johanna af Spanien. Deltagelse i ligaen i Venedig mod Frankrig. 1492—1503 pave Alexander-6. (Borgia). 1498 munken Savonarola brændt i Florens. 1503 Neapel (1458—1503 under et uegte aragone sisk hus) forenes med Spanien (Ferdinand

den katholske). c. 1500 kommer Milano under Frankrig (—1526). 1511 Deltagelse i „den hellige liga" mod Frankrige. Slag ved Guinegate. Frankrige til c. 1500. 987—1328 kapetingiske konger. — Lensadelens magt svækkes. 1032—1361 den ældre burgundiske hertuglinie (side linje af kapetingernes hus).38 1137—1180 Ludvig 7. (g. m. Eleonora af Akvitanien). 2 korstog, c. 1150 kommer den vestlige halvdel af Frankrig som len under de engelske konger (huset Plan tagenet). e. 1170 Petrus Valdus. Valdenser (albigenser). 1180—1223 Filip 2 August. — 3 korstog. — (~4 korstog"). 1204 de engelske kongers len inddrages (Johan udeu land, Arthur af Bretagne). — Seir 1214 ved Bovines over Otto 4. af Tyskland). c. 1220 „kjætterkorstog" mod albigenserne. (Grev Raimund af Toulouse). 1223—1226 Ludvig 8. 1226—1270 Ludvig 9 den hellige. (Moderen Blanka af Ka stilien formynderske til 1236). 1229 grevskabet Toulouse delvis inddraget. Konkordatet med paven (den „gallikanske kirke"). 6. korstog 1248. — 7. korstog 1270. 1259 fred med England, som beholder Akvitanien (Guienne) som len,men afstaar de nordfranskelen. „Etablissements de St. Louis". 1268 Karl af Anjou, Ludvig 9's broder, blir konge i Neapel. 1270—1285 Filip 3. (den dristige). 1285—1314 Filip 4. den smukke. Strid med pave Bonifacius 8. (f 1303). 1302 første stænderforsamling (etats generaux) Paris. Parlamentet i Paris bøieste verdslige Domstol. 1309—1378 pavernes babyloniske landflygtighed. Tempelherreordenen ophæves (Stormesteren Jakob Molay brændt 1314). 1314—1328 Ludvig 10. Filip 5. Karl 4. huset Valois. 1328—1589 1328—1350 Filip 6. af Valois. 1338—1453 hundredaarskrigen med England. 1340 søslag ved Sluys (Ecluse). 1346 slag ved Crécy (de første feltkanoner). Den SOrte prins. (Johan af Bøhmen +). 1347 englænderne indtager Calais. 1348—50 den sorte død. 1350—1364 Johan den gode.39 1356 kongen fangen og slagen vod Poitiers af den sorte prins. 1357 reisning af borgerstanden i Paris (Etienne Marcel). 1358 bondeopstand (la jacquerie). 1360 freden i Bretigny. 1363—1477 den yngre burgundiske hertuglinje (Fi lip den dristige, Johan den uforfærdede, Filip den gode, Karl den dristige). 1364—1380 Karl 5 (den vise). 1368 krigen med England begynder igjen. De engelske erobringer (undtagen Calais og Bor deaux) tages tilbage. (Bertrand du Guesclin). Karl 6. — Fomiynderstyrelse under kon gens vanvid. Partikamp. Burgunder og armagnac'er. Ludvig af Orleans (1407) myrdet af Johan af Bur- 1380—1422 gund. Krigen med England atter fornyet (Henrik 5). 1415 slag ved Azincourt. 1419 Johan af Burgund myrdes af „dauphinen" (Karl 7). Forbund mellem England og Bur gund (Filip den gode). 1420 forliget i Troyes. Dauphinen udelukket fra tronfølgen til fordel for Henrik 5, g. m. Karl 6's datter. Kar! 7. — Henrik 6. af England. — Hele Nordfrankrig i englændernes hænder. (Jarlen af Bedford). 1429 Johanna Darc redder Orleans („pigen 1422—1461 af Orleans")- — Karl 7 kronet i Rheims. 1431 Johanna Darc brændt i Rouen (inkvi- sitionen). 1435 fred mellem Burgund og Karl 7. 1445 Frankrig faar Staaende hær. Finansmini- steren Jak. Coeur. 1453 seir over englænderne ved Chatillon. Kri gen ophører ophører uden fredsslutning. (De engelske „rosekrige" begynder). — England beholder bare Calais til 1558.40 1461 1483 Ludvig 11. — Kongemagten seirer over vasallerne. („La ligue du bien public"). 1467—1477 Karl den dristige af Burgund, Francke Comté og Nederlandene; han erobrer Lothringen. 1476 Karl blir slagen af SChweizerne ved Granson og Murten og falder ved Nancy 1477. Karls arving Maria af Burgund egter Maxi- milian af Østerrige: Franche Comté og Nederlandene kommer under habsbur- gerne; hertugdømmet Burgund inddrages af Ludvig 11. 1481 Provence indlemmes i Frankrig. 1482 ender den burgundiske arvestrid ved fred i Arras. 1483 —1498 Karl 8. (g. m. Anna af Bretagne; Bretagne forenet med Frankrig MDI) 1495 Neapel erobres. — Liguen i Venedig (paven, Venedig, Milano. Spanien) mod Frankrige. Slag ved Fornuovo. 1498—1515 Ludvig 12. Milano erobres (fransk til 1526). Kamp om Xeapel med Ferdinand den katholske af Spanieu. 1511 „den bellige ligue" (paven, Venedig, keiser Maxhmlian, Spanien, England). — Franskmæn dene seirer ved Ravenna 1512, (Gaston af Foix), beseires ved Guinegate 1513 (Maximilian og Henrik 8). England til c. 1500. 1066—1087 William I. Erobreren. Lensvæsenet. Baroner. JDomesdaybook." 1087—1100 William 2. Rufus. 1100—1135 Henrik I. Beauclerc. Frihedsbrevet (charta libertatum). 1135—1154 Stefan af Blois. 1154—1185 buset Plantagenet (Aujou). 1475 fred med England.I 41 1154—1189 Henrik 2. (søn at' grev Gotfred af Anjou, Maine etc. og Henrik l.a datter Mathilde). Dun vestlige halvdel af Frankrig blir som len for enet med England. 1175 Irland erobres. Thomas Becket, erkebiskop af Canterbury (f 1170) Richard I. Løvehjerte. — 3dje korstog. Krig med Filip 2. August. 1189—1199 Johan ..uden land". 1199—1216 Arthur af Bretagne. — De franske len gaar tabt. England blir et „len af paven'" (Innocens 3). 1215 Magna charta. Parlamentet („house of lords", overhuset). Henrik 3. — Kamp

mod baronerne, Simon Mont fort, jarl af Leicester; slag ved Lewes og Evesham. 1216—1272 1265 Underhuset („house of commons"). Edvard I. 1272—1307 Wales indlemmes i England (~Prins af Wales"). 1286 det kennethske kongehus i Skotland dør ud. („Pigen fira Norge" f 1290). — Balliol og Bruce. 1290—1314 Skotland forenet med England. Edvard 2. (afsat og jnyrdet af sin dronning og 1307—1327 hendes elsker). 1314 nederlag ved Bannockburn mod Kobert Bruce. 1314—1370 Skotland under slegten Bruce. 1327—1377 Edvard 3. 1338—1453 ..hundredaarskrigen" med Frank rig (se dette lands historie). — Edvard, prins af Wales, „den sorte prins." 1371—1714 (uudtagen 1649—1600) det Stuartske hus i Skotland (i England fra 1603). Det nyere engelske sprog har uddannet sig (Johan Wicklif f 1384. Chaucer f 1400) Henrik 4. af Lancaster (~den røde rose'-). Henrik 5. (Krigen med Frankrig: slag ved Azin- court 1415, forlig i Troyes 1420). Henrik 6 (f 1471 Farbroderen jarlen af Bedford formynder (f 1435). Hundredaarskrigen ophører. (Slag ved Cha- tillon 1453). 1377—1399 Richard 2. (myrdet 1400). Bondeopstand (Wat Tyler). 1399—1413 1413—1422 1422—146142 1455—1485 „Rosekrigen" mellem konge husets 2 linjer Lancaster og York. siag ved St. Albans 1455, ved Wakefield 1460, ved Barnet og Tewkesbury 1471. 14G1—1485 Huset York („den hvide rose") paa tronen. 1461—1483 Edvard 4. — 1483 Edvard 5 1483—1485 Richard 3. den onde. — Edvard 5 og hans broder myrdes. 1485—1603 huset Tudor. H 85—1509 Henrik 7. Tudor. 1485 Richard 3. falder ved Bosworth. Oprør (af en foregiven jarl af Warwick og en Perkin Warbeck, som udgav sig for Edvard 5.s myrdede broder). Den spanske halvø til c. 1500. 1031 kalifatet i Kordova (s. 28) opløses i smaariger. 11. 12. aarh. kristne riger i Nordspanien vinder mere og mere land fra araberne (Sancho 3 af Navarra f 1035. Cid, Spaniens nationalhelt f 1099). c. 1100 Portugal blir et eget rige (under det egte burgundiske hus 1109—1383, det uegte burg. h 1383—1580). 13. 14. aarh. Aragon og Kastilien de bety deligste kristne riger i Spanien. 1212 stor seir over araberne ved Tolosa. 1282 Steil len forenes med kongeriget Aragon ved „den sicilianske vesper (s. 35). — 1324 erobres Sardinien fra Genua og Pisa. 1435—1458 er ogsaa Neapel forenet med Aragon efter huset Anjou'B (s. 35) uddøen. 1458—1503 staar Neapel under en sidegren af Aragons kongehus. 1479 forenes Aragon og Kastilien ved giftermaal mellem Ferdinand den katholske og Isa- bella. 1479—1516 Ferdinand den katholske af Spanien. Inkvisitionen. Autodaféer. 1492 Granada, arabernes sidste besiddelse, erobres,43 Amerika opdages af Kristofer Kolumbus 1492 (i 1506). 1520 Iste jordomseiling, Magellan. Neapel (med Sicilien, Sardinien) forenes med Spa- 1503 Pisarro). De spanske kolonier i Mellem og Sydamerika. 1418 begynder portugisernes opdagelses- reiser langs Afrikas vestkyst. Prins Henrik Navigator (f 1460). 1486 Bartolomæus Diaz finder ..Det gode haabs forbjerg." 1495—1521 1498 Emanuel den store konge i Portugal. VasCO de Gama finder søveien til Indien. 1500 Cabral opdager Brasilien (portugisisk koloni til 1822). Østeuropa og Asien til c. 1500. c. 900 Magyarerne (ungarerne) vandrer ind i Ungarn. c. 900—1301 det arpadske hus, magyarernes kongestamme. Kampe med tyskerne (jvf. s. 31). c. 1000 kristendommen indføres i Ungarn. Stefan den hellige (f 1038) statens ordner. 1222 den „gyldne bulle," adelens frihedsbrev (kong Andreas 2). 1240 Ungarn herjes af mongolerne (Batu khan). 1301—1387 huset Anjou (fra Neapel) i Ungarn. 1370—1382 Polen forenet med Ungarn (Ludvig den store). 1387—1526 forskjellige herskere (tyske : keiserne Sigismund og Albrekt 2, Vladislav Posthumus; indfødte : Johannes Hunyady, Mathias Corvi nus ; polske: Vladislav „Varnensis,'- Vladislav 7, Ludvig 2). Kampe med tyrkeme (Slag ved Nikopolis 1396, 1526 Ungarn forenes med Østerrig (Ferdinand 1). nien (jvf. s. 37, 40) —1714. 1520—1530 Mexiko, Peru erobres (Cortez. Varna 1444, Mohacs 1526).44 c. 850—1370 Pjasts slegt i Polen. Eiget splittet c. 1000 kristendommen indføres. 1226 De tyske riddere indkaldes til Preussen. Vladislav Lokjetek sander de polske emaariger. Kasimir den store. — Galizien erobres. 1370—1382 Polen under Ludvig den store af Un- c. 1330 1333—1370 garn (Kasimirs søstersøn). 1386—1572 huset Jagello (Lithauens storfyrste J. g. m. Kasi mirs datter Hedvig). 1386 Lithauen forenes med Polen. 1410 Jagello (Vladislav 2) slaar de tyske riddere ved Tannenberg. 1466 fred i Thorn: Vestpreussen indlemmes i Po len, Østpreussen blir polsk len. Polen blir valgrige. Adelsvælde. 862—1598 Ruriks æt i Rusland. (Først Novgorod—Holm gard—, saa Kijev hovedstad). c. 1000 kristendommen indføres (Vladimir den store f 1015). Riget splittet mellem smaafyrster (knjazer). c. 1150 Moskva anlagt. 1201 Sverdridderordenen stiftes i Lifland; forenes 1237 med De tyske ridderes orden. e. 1240—1480 1468—1505 Rusland under mongolerne (riget Kiptsjak). Ivan I. VasiljevitSCh, storfyrste i Moskva; afkaster mongolernes herredømme. 1206 det mongolske erobringsrige stiftes af Dsjingis khan (f 1227). c. 1240 Batu khan stiftar riget Kiptsjak, erobrar

Rusland. 1241 mongolerne stanses ved Liegnitz af polske og tyske fyrster. 1258 Hulaku khan erobrer Bagdad, gjør ende paa kali fatet. c. 1270—1370 Kina under mongolerne (Kublai khan). c. 1300 Osman stifter det tyrkiske rige i Lilleasien (hovedstad Brusa), c. 1350 begynder tyrkernes erobringer fra det græske rige i Europa (sultanerne Ur- khan og Murad 1). Adrianopel blir deres hovedstad. — Janitscharerne („rene- gater").45 erobreren Timur lenk (Tamerlan) fira Tur c. 1400 kestan (j 1405) underlægger sig Kiptsjak Hindostan, Persien, asiatisk Tyrki. 1402 sultan Bajezid Jilderim slagen og fan gen af Tamerlan ved Angora. Tamerlans rige opløses ved lians død. Konstantinopel erobres aftyrkerne. Sultan Muhamed 2. 1453 Konstantin II (Palæologos) sidste græske keiser. Fortsat kamp mod tyrkerne: ungareren Johannes Hunyady (f 1456), albaneseren Georg Kastriota (Iskander bey, f 1466). c. 1100—1500 Middelalderens videnskab : Skolastiken. Anselm, erkebiskop af Canter bury, |1109. Abælard f 1142. Petrus Lom bardus f 1164). Skolastikernes modstandere: mystikerne (Bernhard af Clairvaux). 12. 13. aarh. trubadurpoesien (minnesan gere, minstrels). C. 1200 Universiteter i Bologna (retsvidenskab), Salerno (lægevidenskab), Paris (theologi), Oxford. National-literaturers opkomst, tidligst i Italien, (Dante f 1321, Petrarca f 1374, Boccaccio f 1375). Overgang til den nyere tid. Opfmdelser: Kompasset, kjendt fra 13 aarh. Krudtet (Berthold Schwarz ?) almindelig an- vendt i 14 aarh. Krigsvæsnets omdan nelse. Kanoner (slaget ved Crécy); Lens- hæren afløses af leietropper (Schweizere fra Ludvig ll's tid). Bogtrykkerkunsten c. 1440 (Johan Gutten berg, Johan Faust, Peter Schoffer).46 15 aarh. Oldtidsstudiernes gjenvækkelse (Konstanlinopels fald, mediceeme i Flo rens) : „humanismen". Kunstens „renaissance". (De store italienske mestere: Michel Angelo t 1563. Rafael Santi f 1520. Tizian f 1576. Leonardo da Vinci f 1519 Correggio f 1534). — De tyske humanister: Johan Reuchlin (f 1522), Erasmus fra Rotterdam (f 1536), Ulrik von Hutten (f 1523). „Reformationens forløbere": Johan Wick lif (f 1384), Johan Huss (f 1415); Johan Wessel fra Groeningen (f 1489); Savona rola (f 1498).J Den nyere tid. Iste tidsrum Reformationen og religionskrigene 1517 —1648. 1. Den tyske og schweiziske reformation. 1493—1519 Maximilian 1., tysk keiser. Lathers reformation begynder. (Martin 1517, 31 okt. Luther f. 1483. f 1646). Karl 5., tysk keiser (f 1558). 1519 Zwingli fremstaar som reformator i Ziirich (det tyske Schweiz). f 1531 i 1519—1556 slag ved Kappel. 1521 rigsdag i Worms. Luther fredløs (i „Rigets akt"). 1521—1526 Iste krig mellem Karl 5. og Frans I. af Frankrig. Slag ved Pavia 1525. Fred i Madrid: Frankrig taber Milano. 1524—1525 „bondekrigen". 1526 Ludvig 2. af Ungarn falder mod tyr kerne. (Sultan Soliman 2. 1519—1566). Ungarn forenes med Østerrig. 1527—1529 2den krig mellem Karl 5. og Frans 1. ..Barnefreden" i Cambray. 1529 Soliman 2. beleirer Wien. Tyrkerne holder Ungarn delvis besat lige til 1666. 1529 rigsdag i Spejer: ~Protestanter". 1529 religionssamtale mellem Lnther og Zwingli i Marburg.48 1530 rigsdag i Augsburg: Den augsburgske kon- fession (Filip Melanchthon, f 1560). 1531 Det schmalkaldiske forbund. 1532 religionsfred i Nurnberg. 1534 Luthers bibeloversættelse ferdig. 1535—1538, 1542—1544 3dje og 4de krig mellem Karl 5. og Frans 1. 1541 Johan Kalvin (f 1564), reformator i Genf (det romanske Sclnveiz). Hans lære udbreder sig i Frankrig, Skotland, England, Nederlandene.
154nJesuiterordenenstiftes(IgnatiusLoyola). 1545—1563 kirkemødet i Trient. (Den ka- tholske reaktion). 1547 Schmalkaldiske krig (Johan Fredrik af Sachsen, Filip af Hessen; Moritz af Sachsen). Slag ved Miihlberg. 1552 Karl 5. tvinges til forliget i Passau. Kurfyrst Moritz; Henrik 2af Frankrig. Frank rig faar Metz. Toul og Verdun. 1555 religionsfred i Augsburg. 1556—1564 keiser Ferdinand I. (Det østerrigsk-habs- burgske hus). 1543 Copernicus (solsystemet) f. 2. Filip 2. af Spanien. Nederlandenes frihedskamp. 1516—1556 (keiser) Karl I. (5) konge af af Spanien. 1535 Milano spansk provins (— 1714). 1556—1598 Filip 2. (det spansk-habsburgske hus) her- sker over Spanien, Neapel, Milano, Neder landene, kolonierne. G. m. Maria den blodige af England (1553 — 1558). Krig med Frankrig. Slag ved St. Qventin. 1559 fred i Catcau Cambrésis. 1566 Nederlandenes opstand (Margreta af Parma; „Geuserne").49 J Hertugen af Alba (greverne af Egmont og Hoom henrettes). Vilhelm den tause af Oranien, nederlæn- dernes fører. 1579 „unionen" i Utrecht mellem de syv nordlige, reformerteprovinser (..Holland"). 1580—1640 Portugal forenet med Spanien. 1584 Vilhelm (1) af Oranien myrdes. 1585—1625 Moritz af Oranien statholder. 1585 Antwerpens beleiring (Alexander Far nese). Hollænderne erobrer spanske og portugisiske kolonier. Hollands søherredømme. Det hollandsk-ostindiske kompani stiftes 1602. 1609 12-aarig vaabenstilstand mellem Spa nien og Holland. Cervantes de Saavedra (Don Quixote) f 1616, 3. Frankrigs religions- og borgerkrige. 1515—1547 Frans I. („Videnskabernes fader"). 1547—1559 Henrik 2. g. m. Katarina

af Medici. Deltagelse i den tyske religionskrig (kurfyrst Mo ritz) ; Frankrig faar Metz, Toul, Verdun. Krig med Spanien og England. Slag ved St. Quentin. Calais erobres af Frans af Guise. Fred i Cateau Cambrésis 1559. 1559 —1560 Frans 2. g. m. Maria Stuart af Skotland. Guiserne (det katholske parti) ved roret. Deres modstandere: Bourbonerne (Anton af Bourbon, Ludvig af Condé); Hugenotter (admiral Coligny). 1560—1572 Karl 9. — Katarina af Medici har magten. Hugenotterkrigene (—1593). 1563 Frans af Guise myrdes. Gjentagne fredslutninger. Henrik af Bourbon (Navarra) hugenotternes fører. Tidi-tabeller. Høiere skoler. 4 1598—1621 Filip 3 af Spanien.50 1572 Bartholomæusnatten (24 aug.) ~Blod bryllupet". Henrik 3. (valgt konge af Polen 1572 —74). 1576 Den „hellige ligue". Henrik af Guise. 1587 de 3 Henrikers krig. Henrik af Guise myr des 1588. 1574 —1589 1589 Henrik 3 myrdes under beleiringen af Paris af munken Jakob Clermont. 1589—1792 1589—1610 1814—1830 huset Bourbon. og Henrik 4. g. m. Maria af Medici. Navarra forenet med Frankrig. 1590 Henrik seirer ved Ivry. 1593 han gaar over til katholicismen; reli gionskrigene ender. Krig med Filip 2af Spanien. (Fred i Vervins 1598). 1598 Det nantiske edikt. Sully, Henrik 4.s minister. Ligevegtspolitik; forbund med den „prote testantiske union" i Tyskland. 1610 Henrik myrdes af Frans Ravaillac. Ludvig 13. g. m. Anna af Spanien. 1614 rigsstænderne (etats generaux) samles sidste 1610—1643 gang før revolutionen. 1624—1642 kardinal Richelieu minister. 1629 Nantiske edikt indskrænkes. Høiadelen kues. 1635 stiftes Det franske akademi. 1635 — 1648 Frankrige tåger del i 30-aars krigen. 1642—1661 kardinal Mazarin, Rickelieus efterfølger. 4. Reformationen i England. 1509—1547 Henrik 8. (Tudor) g. m. Katarina af Spanien. 1511 deltagelse i den hellige ligue mod Frankrig. Slag ved-Guinegate 1513 (jvf. s. 40). 1513 Krig med Skotland. Jakob 4. (Stuart) falder ved Flodden.51 J Thomas Wolsey, erkebisp af York, minister (f 1530). 1532 dronning Katarina forskudt. Thomas Cranmer, erkebisp af Canterbury. (Henrik B's følgende hustruer: Anna Boleyn, Jane Seymour, Anna af Klewe, Katarina Ho ward, Katarina Parr). Den engelske kirke løst fra paven: „supre- matseden," de 6 trosartikler Deltagelse i krigene mellem Karl 5. og Frans 1. (snart paa den ene side, snart paa den anden). 1547—1553 Edvard 6. — Edvard Seymour rigsforstander (hen rettet 1552). Reformationen (Kahins lære) indført. Cran mer. 1553—1558 Maria den blodige g. m. Filip 2. (af Spanien). Protestanterne blodig forfulgte. Cranmer brændt 1556. Krig med Frankrig. Calais gaar tabt 1558—1603 Elisabet. 1559 fred med Frankrig i Cateau Cambrésis. 1562 den episkopale kirke i England. 39 1542—1568 Maria Stuart dronning i Skot land, g. m. 1) Frans 2. af Frankrig, 2) Henrik Darnley (myrdet 1567). 1560 den presbyterianske kirke i Skotland. John Knox. 1567 oprør i Skotland. Maria afsættes. 1568—1587 Maria Stuart fange i England; hun blir henrettet 8/2 1587. 1585 Elisabet understøtter nederlændernes frihedskamp. — Krig med Spanien. 4* trosartikler. 1513—1542 Jakob 5. (Stuart) i Skotland, g. m. Maria af Guise.52 1588 den „uovervindelige armada." Englands Sømagt (Drakes jordomseiling. Walter Raleigh: Virginia. Det engelsk ostindiske kompani 1600). Oprør i Irland. — Grev Essex henrettes 1601. William Shakespear (f 1616). — Bacon, lord Ve^ rulam (f 1626). 1603—1649 1603—1625 og 1660—1714 det stuartske hus i England. Jakob I. (i Skotland: 6). Skotland forenes med England. 1604 fred med Spanien. 1605 katholikernes „krudtsammensværgelse". Karl I. 1625—1649 Strid med parlamentet (beskatningsretten). „Petition of right". 1637 det skotske „covenant". 1640—53 det „lange parlament". 1641 blodbad paa protestanterne i Irland. 1642—46 krig mellem kongen og parla mentet. Oliwer Cromwell („independen terne"). 1649 Karl 1. henrettet. 1649—1653 England republik („commonwealth"). Overhuset afskaffes. 1650 seir over skotterne ved Dunbar. 1651 Karl (2) slagen ved Worcester. Navigationsakten. — Krig med Holland (Fred 1654). Cromwells protektorat. 1653—1658 Krig med Spanien. Jamaica erobres. Richard Cromwell protektor. 1658—1660 1660 „RBStaurutionen'". General Monk. Milton (f 1674). det „tabte paradis's" digter.53 \ ! 5. Trediveaars-krigen 1564 —1576 keiser Maximilian 2. Rudolf 2. 1576—1612 1608 den protestantiske union Kurfyrst Fredrik af Pfalz. 1609 det bøhmiske „majestætsbrev, 1610 den katholske ligue. Maximilian af Bajern. 1612—1619 Mathias. 1618 —1648 30-aars-krigen a. den bøhmiske krig 1618—1625 Ferdinand 2. 1619—1637 1619 Fredrik af Pfalz konge i Bohmen. 1620 slag paa Det hvide bjerg. Tilly. Bohmens protestanter forfølges. — Ernst af Mansfeld, Kristian af Braunschweig, Fredrik af Baden-Durlach protestantismens forkjæm pere. b. den danske krig 1625—1629. — Wallen stein. 1626 Kristian 4. blir slagen ved Lutter am Barenberge. 1629 fred i Liibeck. c. den sv 3ke krig 1629 —1635. 1629 Gustav Adolf slutter vaabenstilstand med Polen. 1630 Tilly indtager Magdeburg. 1631 Gustav Adolf beseirer Tilly ved Leipzig, 1633 ved Lech (Tilly f). 1632 slag ved Lutzen. Gustav Adolf f. 1634

Wallenstein myrdes i Eger. 1634 svenskerne (Bernhard af Weimar og Horn) beseires ved Xordlingen. d. den svensk-franske krig 1635—1648. (Richelieu). 1636 slag ved Wittstock (Baner).54 1637—1657 1642 slag ved Leipzig (Torstenson). 1648 Vestfalske fred (i Osnabriick og Minister): Sverige faar Forpommern, Wismar, Bremen, Verden; Frankrig faar Elsass. — Holland og Schweiz erkjendes uafhængige. De store astronomer: dansken Tyge Brahe (f 1601), tyskeren Kepler (f 1630), italieneren Galileo Galilei (f 1642). 2det tidsrum: Det enevældige kongedømme og dynastikrigene. 1. Ludvig U.s tidsalder (c. 1650—1700). 1643—1715 Ludvig 14. af Frankrig g. m. Maria Theresia af Spanien. Mazarin minister (f 1661). Deltagelse i 30-aars-krigen. 1648 —1653 „Frondekrigen" (Condé, Turenne). Krig med Spanien. 1659 Pyrenæerfreden. Frankrig faar Artois og Roussillon. 1661 Ludvig overtager styret seiv. Colbert finansminister: det «merkantile sy stem". Louvois krigsminister. 1667 —68 „Devolutionskrigen" (omßelgien). Trippelalliancen (Holland, England, Sve- rige). Fred i Aachen (Frankrig faar lidt af Flandern). 1672—1679 den hollandske krig. Vilhelm 3. af Oranien. Fred i Nijmegen: Frank- rig faar Franche Comté. 1681—1684 „Reunionskrigen". Frankrig faar Strassburg. Ferdinand 3 („Den europæiske ligevegt"). 1648—1789.55 (\ 1685 Nantiske edikt ophæves. (Dragonader. Mad. Maintenon). 1688—1697 den pfalziske arvefølgekrig. Slag ved Fleurus og Neerwinden (bert. af Luxemburg); søslag ved Dieppe og ved La Hogue (Tourville). Fred i Rijswick. 1701—1713 (14) den spanske arvefølgekrig. 1704 slag ved Hochstádt (Eugen af Savojen og Marlborough). 1706 sl. v. Ramilies (Marlbor.) og v. Turin (Eugen ai Savojen). 1709 sl. v. Malplaquet (Eugen af S. og Marlb.). 1710 sl. v. Villa viciosa. Fred i Utrecht (1713) og Rastadt (1714). tia tii England Filip af Anjou blir konge i Spanien. 1660—1685 Jarl Clarendon minister 1665—67 krig med Holland. Fred i Breda. 1668 deltagelse i Trippelalliancen. 1672—74 deltagelse i Ludvig den 14.s krig mod Holland. 1673 Testakten. 1679 Habeascorpus-akten. „Toryer" og „whigger". (Lord William Rus sell benrettet 1683). 1685—1689 1685 opstand af bert ug Monmoutb (Karl 2's ?øn). „Revolutionen": Jakob 2. fordrives og hans 1688 mandlige ætlinger udelukkes fra tronen. William 3. (Vilhelm 3. af Oranien) og Ma- 1689—1702 ria (f 1694). 1689 Declaration of rights". Frankrig afstaar New-Foundland og Nova Sco- 1702—1705 de reformerte „camisarders" opstand Frankrigs ..klassiske" literatur: Corneille (f 1685). Racine (f 1699). Moliére (f 1673). La Fontaine (f 1694). Boileau (f 1711)- 1660 Restaurationen i England Karl 2 (Stuart). Jakob 2. (f 1701). 1689—1697 deltagelse i den pfalziske a; vefølgekrig. 1690 Jakob 2. blir slagen ved Boynefloden (Irland).56 1702 —1713 deltagelse i den spanske arve følgekrig (Marlborough). 1702—1714 Anna (g. m. prins Georg af Danmark) 1704 Gibraltar indtages af admiral Rooke, 1707 union mellem England og Skotland 1713 frediUtrecht: England faar Minorka, Gibraltar, New-Foundland, Nova Scotia. Mathematikeren og naturforskeren Isaac Newton (f 1727). 1621—1665 Filip 4. af Spanien. 1640 Portugal løsriver sig (fred i Lissabon 1668); huset Braganza i Portugal 1640—1853. 1647 opstand i Neapel (Masaniello). 1648 Hollands uafhængighed erkjendes (Vestfalske fred). 1655 krig med England ; Jamaica gaar tabt. Krig med Frankrig (~Frondekrigen"). Pyrenæer freden 1659 (Artois og Roussillon afstaaes). 1665—1700 Karl 2., sidste spanske habsburger. 1667 —68 „Devolutionskrigen". 1673 —78 deltagelse i den hollandske krig (mod Ludvig 14.)- 1688 —1697 deltagelse i den pfalziske arvefølgekrig mod Ludvig 14. Lope de Vega (f 1635). Calderon (f 1681). 1701—1713 (14) den spanske arvefølgekrig. — Fred i Utrecht og Rastadt. Spanien afstaar Neapel, Milano, Sardinien og Belgien (til Øster rig); Sicilien (til Savojen); Gibraltar og Minorka (til England). 1713—1868 (undtagen 1808—1813) og siden 1875 det bourbonske hus i Spanien. 1625—1647 og 1647—1650 Fredrik Henrik og Vilhelm 2. af Ora- („ Storbritannien"). 1712 Marlborough afskediges. nien statholdere i Holland.57 ; 1648 Holland en selvstændig stat (Vest- falske fred). 1650—1672 Jan de Witts styrelse (aristokratisk repnblik). 1652—54 krig med England (navigations-akten). Tromp. Ruijter. 1658 indblanding i krigen mellem Danmark—Norge og Sverige (Opdam). 1665—67 ny krig med England. Fred i Breda 1668 Trippelalliancen (med England og Sverige). 1672—79 Ludvig 14.s krig mod Holland 1672 Jan de Witt og hans broder myrdes. 1672—1702 Vilhelm 3. af Oranien statholder; konge i 1701—1713 deltagelse i den spanske arve- følgekrig. Den flamske malerskole: Rubens (f 1640). Van Dyck (f 1641); den hollandske skole: Rem- Brandt (+ 1674). 1657—1705 Leopold I. af Østerrig, tysk keiser. Deltagelse i krigene mod Ludvig 14. (den holl. krig 1672—79, Reunionskrigen 1681—84, pfal ziske arvefølgekrig 1688—97, spanske arvefølge- tyrkerne, som besætter landet. 1683 Wien beleires af tyrkerne (Johan So- biesky, konge af Polen). Eugen af Savojens seire over tyrkerne. 1699 fred i Karlovits: tyrkerne aftræder Ungarn og Siebenburgen

til Østerrig. 1705—1711 Josef I. — 1711—1740 Karl 6. 1621—1648 uafhængighedskrigen mod Spanien for nyet. England fra 1689. 1679 fred i Nijmegen. 1688—1697 deltagelse i den pfalziske arvefølgekrig (fred i Rijswick). krig 1701—1714). 1678 opstand i Ungarn (Emerik Tøkeli), støttet af58 1714 fred i Rastadt (og Baden): Østerrig faar Belgien, Neapel, Milano og Sardi nien (dette sidste bortbyttes til Savojen for Sicilien 1720). Pietismen: Fil. Jak. Spener (f 1705); Herm. Francke (t 1727). Fra 1415 kurfyrster af huset Hohenzollern i Branden burg. 1618 Øst-Preussen forenet med Brandenburg (som len af Polen til 1660). 1640—1688 Fredrik Vilhelm, den „store kurfyrste" 1648 den vestfalske fred: Brandenburg •faar Bagpommern og flere sekulariserede (verdsliggjorte) bispedønrmer. 1656 deltagelse i den svensk-polske krig (Karl 10. Gustav). Slag ved Varschau. 1660 fred i Oliva: Polen afstaar Øst Preussen fuldstændig. 1672—1679 deltagelse i den hollandske krig (mod Ludvig 14). 1675 Fredrik Vilhelm slaar svenskerne ved Fehrbellin. 1688—1713 Fredrik 3, som konge: Fredrik I. 1701 Preussen kongerige. 1572 det jagellonske hus i Polen dør ud i mands linjen med Sigismund 2. 1572—1795 Polen valgrige. Borgerlige og religiøse stridigheder („Liberum veto"; dissidenter). 1572—1574 1574—1586 Henrik af Aujou (Henrik 3. af Frankrig). Stefan Bathori (af Siebenbiirgen). 1586—1668 1586—1632 konger af Vasa-ætten. Sigismund 3. (konge i Sverige 1592—1599). 1600—1660 polsk-svensk arvefølgekrig. 1629 vaabenstilstand i Altmark (Gustav Adolf. Ricbelieu). 1632—1648 og 1648—1668 Vladislav 4. og Johan Kasimir.59 v 1656—1660 krig med Karl 10. Gustav af Sverige. Slag ved Varschau. Fred i Oiiva. Mikael (Wisniowiecki). 1669—1673 1673—1696 Johan Sobiesky. Wiens beleiring 1683. 2. Peter den store af Rusland og hans tid, 1533—1584 tsar Ivan 2. den skrækkelige. Streitt serkorpset. 1584—1598 Feodor. Ruriks æt uddød 1598—1613 tronstrid. (De „falske Demetrier"). huset Romanov. 1613—1762 1613—1645 Mikael Feodorovitsch. Krig med Sverige. Fred i Stolbova 1617: Rusland udelukkes fra Østersøen. 1645—1676 og 1682 —1725 1676—1682 Alexius, Feodor. (Ivan 3. og) Peter den store (enetsar fra 1689). 1696—98 Peter tsar paa reiser. 1698 strelitserkorpsets oprør og afskaffelse. 1700—1721 den store nordiske krig: Rus- land, Polen (August 2. af Sachsen og Polen 1696—1733) og Danmark (Fredrik 4. 1699—1730) mod Sverige (Karl 12. 1697 —1718). 1700 Danmark tvinges til fred i Travendal. 1700 Peter tsar blir slagen ved Narva. 1702 August 2. beseires ved Klissow. Karl 12 er- obrer Varschau. 1703 Peter begynder anlægget af St. Peters burg. 1706 fred i Altranstadt: August 2. afsat i Polen. 1706—1709 Stanislav Leczinski konge i Polen. 1709 slaget ved Pultava. — August 2. og Danmark begynder krigen paany. 1709—1714 Karl 12. i Tyrkiet. — 1710—11 tyrkisk-russisk krig.60 England (Hannover) og Preussen tåger del i krigen mod Sverige. Karl 12. gjennem sin minister baron Gortz i for- bindelse med den spanske minister Alberoni. („Kvadrupelalliancen" mellem Frankrig, Eng land og Østerrig). 1718 Karl 12 falder ved Fredrikshald. 1719—20 Sverige slutter fred med England, Preussen og Danmark. 1721 fred i Nystad: Rusland faar Østersø- provinserne. 1718 Peter tsars søn Alexei f (myrdet?). 1725 1727 Katarina I, keiserinde af Rusland. - Ment- schikov. 1727 1730 Peter 2. — 1730—1740 Anna Ivanovna. Tyskere ved roret (Ostermann og Munnich). 1733—1735 den polske tronfølgekrig (efter August 2.s død): Frankrig - Spanien mod Østerrige- Rusiand. — Fred i Wien: August 3. blir konge i Polen (1735—1763). Stanislav Leczinski faar Lothringen (hvis hertug, Frans, faar Toskana ved mediceernes uddøen 1737). 1736—39 russisk-østerrigsk krig mod Tyrkiet. Fred i Belgrad: Rusland faar Assov. 3 Fredrik den store af Preussen og hans tid. (Oplysningens tidsalder). 1715 1774 Ludvig 15. af Frankrig (g.m. Maria Leczinska). 1715—1723 hertug Filip af Orleans Regent. (Kar- dinal Dubois. John Law). 1718 „Kvadrupelalliancen" (Frankrig, England, Østerrig) mod Spanien (Alberoni). 1725 „Hannoverske forhund" mellem Frankrig og England mod Spanien og Østerrig („Wienske forbund"). Kardinal Fleury minister 1726—1743. 1733—35 deltagelse i den polske tronfølgekrig: Stanislav Leczinski faar Lothringen, som for- enes med Frankrig ved hans død (1766).61 \ Marcprisen af Pompadour. 1740—1748 den østerrigske arvefølgekrig. Marskalk Moritz af Sachsens seir ved Fontenay. — Fred i Aachen. 1756—1763 Syvaarskrigen (slag ved Ros bach) og kolonikrigen med England. — Fred i Hubertsburg og Paris: Frankrig mister Kanada, Louisiana, flere smaa Antiller og besiddelser i Senegambien. 1761 den bourbonske familiepagt (ministeren her tug Choiseul). 1764 jesuitcrne forvises fra Frankrig. — Jesuiterordenen ophæves 1773 (gjenop rettet 1814). 1768 Korsika erhverves (ved kjøb fra Genua). Vilkaarlige fængslinger. Bastiljen. 1771 Pariserparlamentet opløses (grevinde Dubary, ministeren Richelieu). Den franske „oplysnings]iteratur": Montesquieu (f 1755). Voltaire (f 1778), ROUS- seau (f 1778). .

Encyklopædisterne (Dide- rot og d'Alembert). Fra 1714 det hannoveranske kongehus i England. 1714—1837 Hanover forenet med England. 1714—1727 Georg I. 1715 Jakob (3.) Stuarts oprør i Skotland. Slag ved Preston. Deltagelse i krigen mod Karl 12. og i Kvadrupel alliancen 1718. 1720 fred med Sverige. Hanover faar Bremen og Verden. 1721—1742 Robert Walpole minister. 1727—1760 Georg 2. 1740—1748 deltagelse i den østerrigske arvefølgekrig. Seir ved Dettingen; nederlag ved Fontenay. 1745 Karl Edvards Stuarts oprør i Skotland; slag ved Culloden. 1756—1763 deltagelse i syvaarskrigen. Sam tidig: kolonikrigen med Frankrig. Eng-62 lands herredømme i Indien grundlagt (lord Clive). 1760—1820 Georg 3. 1763 fred i Paris: England faar Kanada og flere kolonier af Frankrig, Florida af Spanien. Tory-styrelse (Stuart, jarl Bute). Whiggernes op position (Pitt den ældre, Fox, Bourke). 1765 stempelskatten. 1773 thetolden. 1775—1783 den nordamerikanske friheds kamp. 1776 de 13 kolonier erklærer sig uafhængige. — Georg Washington. Benjamin Franklin. 1778 deltager Frankrig, 1779 Spanien, 1780 Holland i krigen mod England. 1777 slag ved Saratoga; 1781 ved Yorktown. 1783 Fred i Versailles: England erkjender kolonierne uafhængige, (afttaar tii Frankrig nogle amerikanske øer, kolonier i Senegambien og Indien. til Spanien Florida og Minorka). 1713—1746 Filip 5. (af Anjou) i Spanien (g. m. Elisabet af Parma). 1718 ministeren Alberonis (afsat 1719) planer frem kalder Kvadrupelalliancen mod Spanien. 1725 det „Wienske forbund" mellem Spanien og Østerrig. 1733—35 deltagelse i den polske tronfølgekrig. — Fred i Wien : Filips søn Karl faar Neapel og Sicilien som spansk „secundogenitur" (men af staar til Østerrig Parma og Piacenza, som han havde faaet efter slegten Farneses uddøen). Spanien deltager i den østerrigske arve følgekrig. 1746—1759 Ferdinand 6. — (Sangeren Farinelli). 1748 fred i Aachen: Østerrig afstaarParma og Piacenza til den spanske prins Filip. 1759—1788 Karl 3. (tidligere konge i Neapel). 1761 den bourbonske familiepagt. 1756—1763 deltagelse i kolonikrigen mel lem England og Frankrig. Fred i Paris : Spanien afstaar Florida, faar Louisiana. Aranda og Olavides reformerende ministre. 1767 jesuiterne forvises.63 1779—1783 cleltagelse i den nordamerikanske frihedskamp. Fred i Versailles: Spanien faar tilbage af England Minorka og Florida. Josef Emanuel, konge i Portugal. Pombal (f 1782) reformerende minister. 1759 jesuiterne forvises. 1750 —1777 1702—1747 1747—1795 statholderværdigheden i Holland er übesat. statholderne Vilhelm 4. og Vilhelm 5. (af en side- linje til det oraniske hus). 1747 deltagelse i den østerrigske arvefølgekrig. 1780—83 deltagelse i den nordamerikanske friheds- kamp. 1787 opstand mod statholderen af „patrioterne." 1711—1740 Karl 6. af Østerrig, sidste tyske keiser af habsburgernes mandslinje. 1715—1718 Østerrig og Venedig i krig mod Tyr kiet. P'red i Passarovits : Østerrig faar Belgrad. 1718 Kvadrupelalliancen. 1720 Østerrig tribytter sig Sicilien for Sardinien (og kongetitel for hertugen af Savojen: konge riget Sardinien). 1733—35 den polske tronføigekrig. Fred i Wien: Østerrig afstaar Neapel og Sicilien og faar Parma og Piacenza. 1736—39 Østerrig og Rusland i krig mod Tyrkiet Fred i Belgrad: Østerrig afstaar Belgrad. Maria Theresia i Østerrig („den pragmatiske sanktion")-1740—1780 1740—1745 Karl 7. (af Bajern) tysk keiser. 1740—1748 den østerrigske arvefølgekrig: Frankrig, Spanien, Preussen (Iste og 2den „schlesiske krig"), Bajern, Sardinien mod Østerrig og England—Hannover (samt Holland). 1748 fred i Aachen: Østerrig taber Sehle sien samt Parma og Piacenza. 1745—1806 1745-1765 tyske keisere af huset Habsburg-Lothringen. Frans I. (af Lothringen-Toskana) g. m. Maria Theresia.64 1756—1763 Syvaårskrigen (slag ved Prag, Leu then, Kollin, Hochkirch, Liegnitz, Torgau). Josef 2. 1765—1790 1772 Polens første deling: Østerrig tåger Galizien (og Lodomerien). 1777—79 den baierske arvestrid (Østerrig og Preus sen). Fred i Teschen: Bajern og Pfalz forenes. Josef 2.s kirkelige og politiske reformer. Reisning i Ungarn og Belgien. 1787—1791 krig med Tyrkiet (Katarina 2.s 2den tyrkerkrig). Fred i Szistova. 1713—1740 Fredrik Vilhelm 1. af Preussen (soldater- kongen). 1714—1720 deltagelse i krigen mod Sverige. Fred i Stockholm: Preussen faar en del af Pommern. 1740—1788 Fredrik 2. den store. Deltagelse i den østerrigske arvefølgekrig: 1740—42 Iste schlesiske krig. siag ved Moi- witz. Fred i Breslau: Preussen faar Schlesien. 1744—45 2den schlesisike krig. siag ved Hohenfriedberg og Sorr. Fred i Dresden. 1756—1763 Syvaarskrigen: Østerrig, Frank- rig, Rusland, Sverige mod Preussen og England. (Samtidig: kolonikrigen mel- lem England og Frankrig). Fredrik 2.s seire vedLowositz (1756), Prag, Ros bach og Leutben (1757), Zorndorf (1758), Lieg nitz og Torgau (1760): nederlag ved Kollin og Grossjågerndorf (1757), Hochkirch (1758) og Ku- nersdorf (1759): 1762 fred med Eusland (Peter 3.). 1763 fred i Hubertsburg: alt som før kri- gen. — Preussen en stormagt. 1772 Polens Iste deling. — Preussen faar Vestpreussen. Fredrik 2.s „oplyste" statsstyrelse: trykke- frihed, religionsfrihed.65 J Tysklands „klassiske"

literatur: Lessing (f 1781). Klopstock (f 1803). Herder (f 1803). Wieland (f 1813). Schiller (f 1805). Gbthe (f 1832). 1740—1741 Ivan 4,. tsar af Rusland Elisabet (Petrovna) keiserinde. — Gammel russisk styrelse (Bestuschev). 1741—1762 1741—43 krig med Sverige. Fred i Abo. 1756—1762 deltagelse i syvaarskrigen (slag ved Grossjågerndorf, Zorndorf, Knnersdorf). det holsten-gottorpske hus i Rusland Peter 3. g. m. Katarina af Anhalt-Zerbst. Bratte refonner. Peter myrdes 17. juli Siden 1762 1762 (jan.-juli) 1762—1796 1768—1774 Iste tyrkerkrig. Søseir ved Chios (Orlov). Fred i Kutschuk-Kainardsclii: Rusland udvides til Bug. 1763—1795 Stanislav Poniatovski, Polens sidste konge, indsat af Katarina 2. (efter August 3.s død). Strid mellem konfødera tionen 1 Radom (dissidentisk-russisk) og konfø derationen i Bar (katholsk-patriotisk). 1772 Polens Iste deling (Rusland, Preussen, Østerrig). Rusland tåger det østlige Lithauen (øst for Duna og Dnjepr). 1773 mageskifte med Danmark: Holsten-Gottorp bortbyttes for Oldenburg. 1773 opstand blandt de uralske kosakker (Pugat- SChev den falske Peter 3). 1780 Rusland tåger del i Iste væbnede neutralitet (under nordamerikanske frihedskamp). 1783 kanatet Krim (selvstændigt siden mongolernes tid) indlemmes i Rusland. 1787—1792 2den tyrkerkrig. Suvorov. Fred i Jassy. Rusland udvides til 1788—1790 krig med Sverige (Gustav 3.). Fred i Verelå. 1793 Polens 2den deling (Rusland og Preus- sen). Preussen tåger „Storpolen", Rusland det meste af Lithauen samt Podolien. D ~t Tids-tabeller. Høiere skoler. (Orlov, Potemkin). Katarina 2.66 1794 polakkernes reisning under Kosciuszko. Slag ved Maciejowice. 1795 Polens 3dje deling (Rusland, Preus sen, Østerrig). Rusland tåger resten af Li- thauen samt Volhynien, Preussen Varschau med omegn, Østerrig „Vest-Galizien". 3dje tidsrum Den store franske revolution og revolutionskrigene. 1789—1815 1. Den franske republik (1792—1804). 1774 1792 Ludvig 16. af Frankrig, g. m. Marie An- toinette af Østerrig. 1774—76 Turgot reformerende minister. 1778—1783 deltagelse i den nordameri- kanske frihedskamp. (Lafayette). Fred i Versailles. 1787 møde af „notablerne" 1788 Necker finansminister. — Stænderne (etats generaux) indkaldes til Versailles. 1789 mai—l79l septbr. den konstituerende nationalfor- samling (adel, geistlighed, tredjestand). Strid mellem stænderne. Tredjestandens seir. Paris indretter sit eget borgerraad (munici- palité) og borgergarde (garde nationale). „Tricoloren". 1789, 14 juli Bastiljens ødelæggelse. Folkereisning rundt i landet. — Emigranter. (Karl af Artois). 1789, 4 aug. alle privilegier afskaffes. ~Men neskerettighederne." — 4—5 okt. pøbeltoget til Versailles. Kon- gen og nationalforsamlingen flytter [til Paris. Landet deles i departementet". Kirken omordnes, dens godser inddrages („beedigede" og „übe- edigede prester").67 Klubber, isærjakobinernes og cordelierernes. 1790 Necker tåger afsked. 1791 april Mirabeaus død — juni kongens flugt. — septbr. Frankrig faar en indskrænket monarkisk forfatning. 1791 okt 1792 sept. den lovgivende nationalforsamling. Girondinerne ved roret. Rolands ministerium. 1791 møde mellem kongen af Preussen (Fredrik Vilhelm 2. 1786—1797) og den tyske keiser (Leopold 2. 1790—92) i Pillnitz. 1792 Frankrig erklærer Preussen og Øster rig krig. 1792, 20juni opløb i Paris (~sansculotterne"). Fødererede (..Marseillaisen"). 1792. 10 aug. Tuilerierne stormes; konge magten suspenderes. Ludvig 16. fange i Temple. — Lafayettes flugt, Danton landets styrer. 1792, 2—7 sept. ~septembermordene 1792 general Dumouriez's seirrige fremgang i Belgien (seir ved Jeniappe). 1792 sept —1795 okt. nationalkonventet. Danton. Robes pierre. Marat. Girondinerne. 1792, 22 sept. Frankrig republik (—1804). 1793, jan. Ludvig 16. henrettes. 1793—1797 Iste koalition mod Frankrig (Østerrig, Preussen. England. Holland. Spanien, de italienske stater). William Pitt d. y 1793 Velfærdskomiteen. Revolutionstribu nalet, 1793 Dumouriez's flugt. — Polens anden deling. 1793, 2 juni girondens fald. „Høire", „venstre". „Bjerget" (jakobinerne), „Gironden."68 1793, juli—l794 juli „skrækregjeringen': . Robespierre (Cou- thon. St. Just). 1793 oprør rundt i landet mod konven- tet (Lyon, Toulon, Marseille, Bordeaux, Vendée). — Belgien gaar tabt. 1793, juli Marat myrdes af Charlotte Corday. „Folket i vaaben" (Carnot). — Oprørene kues (Toulons beleiring, Napoleon Bona- parte). Masse-henrettelser, især i Paris (dronningen, de fangne girondiner, Ch. Corday). — Guillotinen. 1794 kristendommen afskaffes; ny tidsreg- ning. — Strid mellem jakobinerne ind- byrdes. Hebert, Danton henrettes. 1794, 27 Juli (9 thermidor) Robespierre styrtes (henrettet 28/7). 1794 Belgien erobres (Jourdan og Pichegru). Holland omdannes til den bataviske re- publik. 1795—1799 direktorialregjeringen, (5 direktorer, de ældres raad, de 500's raad). 1795 fred i Basel med Preussen ogSpanicn (Manuel Godoy, „fredsfyrsten"). 1795 Polens 3dje deling. 17!)ii Spanien slutter forbund med Frankrig, 1796 Bonapartes første italienske felttog. (Slag ved Lodi. Arcole). — Jourdans Og Mo- reaus felttog i Tyskland. 1797, 4 sept. (18 fructidor) statskup mod de kongeligsindede i styrelsen (Carnot, Piche- gru)

ved hjælp af Bonapartes tropper. 1797 fred i Campoformio med Østerrig, som afstaar Belgien (indlemmet i Frank- rig til 1814) og Milano (Cisalpinske re- publik). — Genua blir Ligurisk republik. Venedig indlemmes i Østerrig. — (Kon- gres i Rastadt).69 1798—99 Bonapartes tog til Ægypten. — Slag ved pyramiderne. Nelsons søseir ved Abukir. Romersk republik. — Helvetisk republik. Genf indlemmes i Frankrig. 1799—1801 2den koalition (England, Øster rig, Rusland, Neapel, Tyrkiet). — Den partlienopæiske republik. Franskmæn dene fordrives fra Italien (Suvorov). 1799, 9 novb (18 brumaire Bonaparte styrter direktorialregjeringen. konsulatet. Xapoleon Bonaparte første konsul (paa 10 aar). 1799—1804 1800 Bonapartes andet italienske felttog (overgang over Alperne, slag ved Ma rengo). — Moreaus seirrige freingang i Tyskland. 24 decb. ISOOmordforsøg mod Bonaparte (helvedcs- maskinen). 1800 2den væbnede neutralitet (Rusland, Sverige, Danmark—Norge, Preussen). 1801, 2 april slaget paa Kjøbenhavns red. 1801 fred i Luneville (i Lothringen) niel- lem Frankrig og Østerrig. — De andre forbundne undtagen England slutter og saa fred. 1801—1S07 kongeriget Etrurien. 1802 fred i Amiens med England, som be holder Ceylon (hollandsk) og Trinidad (spansk). 1802 Bonaparte konsul paa livstid. — Æres-. legionen. 1803 den franske del af Haiti gjør sig uafhængig (begyndelsen til de romansk-amerikanske kolo niers løsrivelse). 1803 krigen med England begynder igjen.70 l 2. Napoleons Jceiserdomme (1804—1814). 1804—1814 Napoleon, de franskes keiser (g. m. l. Josephine Beauharnais, 2. Marie Louise af Østerrig). 1805 3dje koalition (England, Østerrig, Rus- land, Sverige). Nelson seirer og falder ved Trafalgar. 2 decbr. 1805 ~keiserslaget" ved Aasterlitz. — Fred i Pressburg med Østerrig, som afstaar Tyrol (til Bajern) og Venedig. 1805—1814 kongeriget Italien (som faar Venedig). 1806 Rhinforbundet (Napoleon protektor). Det tyske rige opløses. Østerrig blir keiserdømme, Sachsen, Bajern, Wiirtem- berg kongeriger. 1806 Neapel gives som kongerige til Josef Bonaparte (—1808). Holland (Bataviske republik) gjøres til kongerige for Ludvig Bonaparte (1806—1810). 1806—1807 4de koalition: Preussen tiltræ- der forbundet mod Frankrig. 1806 slagene ved Jena og Auerstådt. ~Fastlandssystemet." 1807 slag ved Eilau og Friedland. — Fred iTilsit: Preussen afstaar sit halve gebet. — Kongeriget Vestfalen (Jerome Bona parte) og storhertugdømmet Varschau (forenet med Sachsen) oprettes. 1807 Kjøbenhavn bombarderes af englæn- derne; den danske flaade bortføres. 1807—1812 Napoleon og Alexander 1. af Rusland deler herredømmet over Europa. — Møde i Erfurt 1808. 1807 Etrurien indlemmes i Frankrig. 1808 Portugal erobres af de franske. 1808—1813 Napoleons krig i Spanien. Bourbonerne afsættes (Karl 4. og Ferdi-71 nand 7). Josef Bonaparte konge i Spa nien (1808—1813). Joakim Murat konge i Neapel (—1815). 1809 ste koalition (Østerrig og England). Slag ved Aspern og Eslingen og ved Wagram. Fred i Wien: østerrig afstaar ~Vest-Galizien" og de illyriske provinser. 1810 Holland og Tysklands nordsøkyst ind- lemmes i det franske keiserrige. Englænderne under Wellington bekjæmper med fremgang franskmændene i Portugal og Spanien (—1813). — Spaniens kon stitutionelle forfatning af 1812. 1812 Napoleons tog til Rusland. — Slag ved Smolensk og Borodino. Moskvas brand. Tilbagetog: overgangen over Be resina. 1813_14 6te koalition (England, Rusland, Sverige, Preussen og Østerrig). — Napo leons seire ved Liitzen, Bautzen og Dres den; afgjørende nederlag ved Leipzig (16, 18. 19 okt. 1813). 1814 Iste pariserfred: Napoleon afsættes, faar Elba som fyrstendømme. — Frankrig afstaar alle erobringer siden 1792. 1814—15 Wienerkongressen. 1814 det bourbonske kongedømme gjenop rettes i Frankrig (restaurationen). Lud vig 18. — Chartet. 1815 Napoleon vender tilbage fira Elba, keiser i 100 dage. Hans seir over Preus serne (Bliicher) ved Ligiry, nederlag mod englænderne (Wellington) og preusserne ved Waterloo (18. juni). Napoleon føres til St. Helena (f 1821). 1815 2den pariserfred: 2den restauration.72 4de tidsmm: Vor tid siden 1815. Beaktionen og liberalismen; nationalitetsidéen og natio nalkampene; nutidens store opfindelser (navnlig sam færdselsmidlernes udvikling. 1814—1815 Wienerkongressen varetager stormagternes og de „legitime" fyrstehuses tarv. („Ke- staurationer"). Det tyske forbund (c. 40 stater) 1815—1866 (afbrydelse 1848 —1851). — Italien splittes (7 stater). — Holland og Belgien forenes (det ora- niske hus). — Rusland faar det meste af Polen (Krakau repubiik —1846); Preussen faar betydelig udvidelse i Tyskland og et stykke af Polen (Posen)'; Østerrig faar 1760—1820 Georg 3. af England og Hannover. 1801 union mellem Storbritannien og Irland (det irske parlament ophæves). 1811—1820 Georg (4) prinsregent under faderens sindssvaghed. 1814 ved første Pariserfred beholder England Malta og Kapkolonien. 1790—1792 Leopold 2. af Østerrig, tysk keiser. 1792—1806 Frans 2. tysk keiser; som Frans I. keiser af Østerrig 1806—1835. 1786—1797 Fredrik Vilhelm 2. af Preussen. 1797—1840 Fredrik Vilhelm 3. Preussens indre

gjenfødelse efter Tilsiterfreden (1807). Ministeren von Stein. 1796—1801 Paul I. tsar af Rusland, (myrdet 1801.) 1800 den 2den væbnede neutralitet. 1801—1825 Alexander I. 1807—1812 krig med Tyrkiet. Fred i Bnkarest: Rusland faar Bessarabien. 1808—1809 krig med Sverige. Fred i Fredriks- hamn: Rusland faar Finland.73 Lombardiet-Venetien; England faar flere øer og kolonier. 1814 paven gjenopretter jesuiterordenen. 1815 den ..hellige alliance". Alexander 1. af Rusland. Den østerrigske minister fyrst Metternich. Kongresser (i Aachen 1818, Tropp au og Laibach 1820—21, Verona 1822). 1814—1824 Ludvig 18. i Frankrig — ..Ultrarojalismen". 1820 hertugen af Berry (Karl 10.s søn) myrdes. Ferdinand 7. i Spanien. — Enevælde. In kvisition. Jesuiterne. 1813—1833 omkr. 1820 de.spansk-amerikanske koloniers uaf hængighedskamp (oberstlturbide. Simon Bolivar). 1820 revolution i Spanien (Cadiz). Riego. Mina. Forfatningen af 1812 proklameres. 1823 fransk indblanding (kongressen i Verona). Ferdinand 7. atter enevældig. 1820 revolution i Portugal. — Johan 6. 1816—1826. 1822 Brasilien løsrrrer sig. Pedro I. keiser 1822—1831. 1820 —21 revolutioner i Italien (Neapel og Sardinien: carbonarierne). 1821—1829 grækernes frihedskamp. Alexander Ypsi lanti. Ibrahim pasclia i Grækenland. Messolongis beleiringer (lord Byron f 1824). — Sultan Mahmud 2. (1808—1839.) 1820—1830 Georg 4. i England. 1822 —1827 Canning frisindet minister (efter toryministeren Castlereaghs selvmord). IS2G England vinder besiddelser i Bagindien (krig med Birma.) 1827 testloven ophæves (for de protestantiske dis senters vedkommende.) 1825—1855 1824—1830 Nikolaus I. i Rusland. Karl 10. i Frankrig. 1827 England, Frankrig og Rusland tåger sig af grækerne. Søslag ved Navarino.74 1828—29 tyrkisk-russisk krig (Diebitsch „Sa- balkanski"). 1829 fred i Adrianopel: Grækenland blir Uafhængigt (Kapodifltriaß rigsforstander 1828 —1831); Serbien, Moldau, Valakiet blir lydfyr stendømmer. — 1833—1862 Otto (fra Bajern) konge i Grækenland. katholikernes „emancipation" i England (Wellington minister). Daniel OTOMiell. 1829 1826—1853 Maria da Gloria i Portugal. — 1828 Dom Miguels tronrevolution (hersker til 1834). 1829 PolignaCS ministerium i Frankrig. — 1830 toget til Algier (general Bourmont.) — „Juliordonanserne." 1830 julirevolutionen i Frankrig (27—29 juli). — La fayette. „Barrikader". — Karl 10. Og det bourbonske kus afsættes. Ludvig Filip (af Orleans) de franskes konge („Borgerkongen"). 1830—1848 1815—1840 (1830) Vilhelm I. konge, af Nederlandene (Holland og Belgien.) 1830 revolution i Belgien (naugustrevolutionen"). — Kongres i London : Belgien selvstæn digt. 1831—18G5 Leopold i. (af Sachsen-Koburg) konge i Belgien. 1831—32 krig i Belgien; franske tropper for driver hollænderne (Antwerpen indtages). 1839 fred mellem Holland og Belgien. 1830 folkereisninger i Sachsen, Hessen-Kassel, Braunschweig og Hannover. 1830—31 Opstand i Polen („novemberrevolu tionen"). Statholder storfyrst Konstantin. Clopicki, Skrzynecki. Slag ved Grochow og Ostrolenka (Diebitsch). —. Koleraen. 1831, sept. Varseliau (Krukowiecki) indtages af Paskievitscb.75 William 4. i England. 1830—1837 1832 den store ~reformakt". 1831 revolution i Brasilien. Pedro 1. afsættes. Siden 1831 Pedro 2. keiser. 1831—33 Mehemed Ali, pascha af Ægypten, gjør opstand mod sultanen. Ruslands indblanding. 1832—34prig i Portugal mellem brødrene Dom Pedro (1. af Brasilien) og Dom Miguel. Den sidste fordrives, Maria da Gloria gjenindsættes. 1832 ‚Jegitimistisk" oprør i Frankrig (Vendes, Paris). Hertuginden af Berry; „kong Henrik 5" (greven af Chambord). 1833 det engelske parlament beslutter negersla vernes frigivelse (Wilberforce). Isabella 2. i Spanien 1833—1868 1833—1840 opstand af Don Carlos Espartero. 1834 kvadrupelalliance mellem England, Frankrig, Spanien og Portugal. 1835 Fieschis mordforsøg mod Ludvig Filip (helvedesmaskinen). 1836 Ludvig Napoleons første oprør (iStrass burg); 1840 andet oprør (i Boulogne). Siden 1837 dronning Viktoria i England (g. m. Albert af Sachsen- Koburg f 1861). Hannover skilles fra England, eget konge rige 1837—1866. 1839—1841 Mehemed Alis anden opstand. —Sultan Abdul Medschid 1839—1861. — Stormagternes indblanding. 1840—1842 Englands „opiumskrig" med Kina. Fred i Nanking: England faar Honkong. Frihandelens seir i England (Robert Peel minister 1841—1846) Kornlovene („Anti-cornlaw-league"). 1843 revolution i Athen : kong Otto maa antage en fri forfatning. 1845 de katbolske sehweizerkantoners „Sonderbund." „Repeal"-agitation i Irland. D. o'Connell (f 1847).76 1846—49 England erobrer Pendscliab-landet (krig med sikerne.) 1846 uroligheder i Galizien; republiken Krakau indlemmes i Østerrig. 1847 den algierske høvding Abd-el-Kader tages til fange af franskmændene. 1846—48 krig mellem De Forenede Stater og Mexiko; Mexiko afstaar Texas, Kali fornien og Ny-Mexiko. — 1848 opdages Ka liforniens guldrigdom. 1848 februarrevolutionen i Frankrig. (Liberalis men: Tlriers, Lamartine. Socialismen: Louis Blanc; „fjerdestanden").— Ludvig Filip flygter. Frankrig republik.

Midlertidig risk") regjering. ..Nationalverksteder". Junioprøret. General Cavaignacs diktatur. 1848—1852 dec. 1848—dec. 1852 Ludvig Napoleon repu- blikens præsident. 1848 Schweiz's forfatning omdannes (efter nordameri kansk mønster), 1848, 18 marts revolution i Berlin. — Fredrik Wilhelm 4. i Preussen 1840—61. — „Oktaroyereta for fatning. 1848 mai—lB49 almindelig tysk nationalforsamling i Frank- furt. Erkeliertug Johan af Østerrig rigs forstander. revolution i Wien. Metternich forjages. Keiser Ferdinand I. (fra 1835) nedlægger regje ringen 2. dee. 1848. 1848, 13 marts Frans Josef I. keiser af Østerrige. Siden 1848 1848 oprør i Bolunen. Prag betvinges af Win disch-Gratz i juni 1848. Wien stormes af Windisch-Gråtz okt. 1848. 1848 Oprør i Lombardiet - Venetien, støttet af Karl Albert af Sardinien (1831—1849). Karl Albert blir slagen afßadetzki ved Custozza (juli 1848) og Novara (marts 1849) og nedlægger regjeringen.77 Victor Emanuel 2. konge i Sardinien; fred med Østerrig. — Ledende minister grev Cavour. 1849—1861 1848—1849 Opstand i Ungarn. 1849, april Ungarn erklærer sig nafhængigt (Kossuth). — august Gbrgeis overgivelse til russerne (Paskie vitscli). Ungarns gamle forfatning ophæves. 1849—1806 østerrigsk helstat. 1851 det tyske forbund (af 1815) træder paany i kraft (—1806.) pave Pius 9. (184 G—1878) forjages fra Rom. Romersk republik (Mazzini). 1848 1849 franske tropper stormer Rom og gjen indsætter paven (Garibaldi); fransk he sætning i Rom til 1870 (nndt. 1866—67). uroligheder i Neapel og Sicilien dæmpea grusomt af Ferdinand 2. (..kong Bomba"; 1830—1859). 1848—49 Slesvig-Holsteins oprør mod Danmark un derstøttes af Preussen. Iste slesvigske krig. Slag ved Slesvig. Fred mellem Danmark og Preussen i Berlin 1850. 1848—1850 1851, 2 dec, Ludvig Napoleons statskup; den franske nationalforsamling sprænges; stor Llodsudgydelse i Paris. Napoleon 3. de franskes kéiser. („Plebiscitet" af 7. novi ir. 1852). 1852—1870 krig mellem Rusland og Tyrkiet, Søslag ved Sinope. — Frankrig, England (og Sardinien) understøtter Tyrkiet: Krim krigen (1854 —56). Slag ved Alma, Balaklava og Inkerman. Sebastopols beleiring (okt. 1854 —sept. 1855. Fæstningen Bomar sund (Ålandsøerne) ødelægges. 1853--1850 1855, marts tsar Nikolaus 1. f. Alexander 2. i Rusland. 1855—1881 Svealiorg bombarderes. Noveml>ertraktaten mellem Sverige—Xorge og vestmagterne.78 1856 fred i Paris: Rusland afstaar et stykke af Bessarabien (til Moldau). Det sorte hav blir neutralt (—1870). 1857—58 opstand af de indfødte tropper (seapoys) i engelsk Indien. Den engelske stat overtager Indiens styrelse (istedenfor det ostindiske kom pani). 1857—1860 engelsk-fransk krig mod Kina. Peking erobres. Fred i Peking: Kina aabnes for verdenshandelen. 1858 Kina afstaar Amurlandet til Rusland. 1858 Orsinis mordforsøg mod Napoleon 3. 1859 Valakiet og Moldau forenes: Rumænien; oberst Alexander Kuza hospodar (fyrste) 1859— 1866. 1859 krigen i Norditalien (den lombardiske krig): Sardinien og Frankrig mod Østerrig. Slag ved Magenta og Solferino. Fred i Villa franca og Ziirich: Østerrig afstaar Lom bardiet (Frankrig faar af Sardinien Nizza og Savojen). Parma, Modena, Toskana forjager sine fyrster og slutter sig til Sardinien; ogsaa Romagna (pave statens nordligste del) hylder kongen af Sar dinien. 1860 reisning paa Sicilien og i Neapel (Garibaldi); kong Frans 2. (1859—60) afsættes. — Victor Emanuel tages til konge i Neapel og Sicilien 1861—1878 Victor Emanuel (2.) konge af Italien. 1862 og 1867 Garibaidis mislykkede forsøg mod Rom. 1865 Florens blir Italiens hovedstad. Siden 1861 Vilhelm I. konge af Preussen. — Bismarck minister. („Blut-und-Eisen"-politik). 1861—1865 borgerkrigen i De Forenede Stater. — „De- mokrater" og „republikanere"; slave- spørgsmaalet. Abraham Lincoln præsi- dent 1861—65. — Jefferson Davis „sydsta ternes" præsident; deres general Lee. Unionens generaler M'Clellan. Grant, Sherman. — Søkrig: panserskibe.79 1862—1867 Frankrigs indblanding i Mexiko. — Maximilian (af Østerrig) keiser af Mexiko 1864—67. 1862 revolution i Grækenland: kong Otto forjages — Siden 1863. Georg I. (af Gliicksburg) konge i Grækenland. — England afstaar til Græken land de joniske øer. 1863 Alexander 2. ophæver livegenskabet i Kusland. 1863 opstand i Polen. 1867 indlemmes Polen ganske i Rusland („"\Veicliselprovinsernes gene ralguvernement"). 1864 2den slesvigske krig. Preussen og Østerrig mod Danmark. Fred i Wien: Danmark afstaar Slesvig, Holstein og Lauenburg. 1865 overenskomst mellem Preussen og Østerrig i Gastein. 1859 —1866 whiggerne ved roret i England (Pal merston, Russell, Gladstone). Fredspolitik. 1865 Feniernes oprør i Irland. den tyske krig og den venetianske krig: 1866 Preussen og Italien mod Østerrig. Preus- sernes seir ved Sadowa og Kbniggråtz (Bøhmen); italienernes nederlag ved Custozza og tilsøs ved Lissa. Fred i Prag og Wien: Øster- rig afstaar Venetien og udelukkes af Tyskland. — Preusséns „annektioner" (Slesvig, Holstein, Hannover, Kurhessen, Nassau og Frankfurt indlemmes). 1866—1871 det nordtyske forbund. — 1867 toldforening mellem det

nordtyske forbund og Sydtyskland. Ungarn blir et eget kongerige forenet med 1866 Østerrige under fælles fyrste (rigskansler grev Beust. ..Dualismen": Cis- og Translei thanien). — 1567 krones keiser Frans Josef til ungarsk konge. 1866 fyrst Alexander Kuza i Rumænien afsættes. — Karl I. (af Hoheuzollern) fyrste 1866—1881, konge fra 1881. 1866 —69 opstand paa Kreta imod Tyrkiet.80 1867 strid om Luxemburg mellem Frankrig og Preussen. Vilhelm 3. i Holland siden 1849). Konferens i London. 1868 revolution i Spanien. Isabella 2. forjages. (Prim, Serrano, Topete). — 1868—1870 Serrano regent i Spanien. 1866 —68 torystyrelse i England (Derby, Disraeli). 1867 ny „reformakt". 1868 Englands krig i Abyssinien (keiser Theodor.) 1868—1874 Gladstone førsteminister. 1869 den episkopale statskirke i Irland ophæves. 1870—1871 den fransk-tyske krig. (Besættelsen af Spa- niens trone). Tyskernes seirsløb (general Moltke): 1870 slag ved Weissenburg, Worth, Mars la Tour, Gravelotte. Keiser Napoleons kapitulation ved Sedan (2. sept.). Metz (Bazaine) og Strassburg overgiver sig. Paris's beleiring. Kampe ved Orleans. — 1871 slag ved Amiens, ved St. Quentin, ved Belfort. Paris overgiver sig (28 januar). Yaabenstils^and. 1870, 4 sept. revolution i Paris. Frankrig PGpilblik. Den nationale forsvarsstyrelse (Jules Favre. Gambetta\ 1871, febr. fransk nationalforsamling i Bordeaux, senere i Versailles. 1871 —1874, mai Thiers præsident for den franske republik. — Versailles regjeringens sæde (—1879). 1871 (10 mai) fred i Frankfurt: Frankrig afetaar Elsass og Tysk-Lothringen samt Metz. 5 milliarders krigsstyr. 1871 marts —mai „kommunens" opstand i Paris. 1871, 18 jan. det tyske keiserrige oprettes. Vilhelm I. (Preussens konge) tysk keiser. — Bis- marck rigskansler. 1870—1873 Amadeo (af Italien) konge i Spanien. 1872—1876 karlistisk oprør i Nordspanien. 1870 Kirkestaten og Rom indlemmes i Italien. Kom ltaliens hovedstad.81 1870 Laterankoncilet i Rom (pavens ufeilbarhod). 1872 ~3-keiser-forbundet." fra 1873 (mållovene) „kulturkampen" i Tyskland. 1878 to mordforsøg mod keiser Vilhelm (socia listerne?). 1871—1879 magyaren Andrassy rigskausler i Øster rig-Ungarn. Nationale stridigheder (Czekerne)- 1873—1879 Mac Mahon president for den franske repn blik. 1875, 25 febr. vedtages Frankriges nye republi kanske forfatning (senat, deputeretkammer, præsident paa 7 aar). Siden 1879 Jllles Grévy præsident i Frankrig. 1879 Paris blir atter Frankrigs hovedstad 1880 jesuiterne forvises fra Frankrig. 1873—74 Englands krig i Ashanti. 1874—1880 toryministerium i England: Disraeli (lord Beaconsfield). 187 G dronning Viktoria „keiserinde af Indien". 1877 den transvaalske republik i Sydafrika ind lemmes i det engelske gebet (opgivet igjen 1881). 1879 Englands krig i Zululandet. (Prins Napoleon, Napoleon 3.s søn,.f)- 187S—80 Englands krig i Afghanistan. Siden 1880 Gladstone førsteminister i England. 1879 og følg. aar sterk gjæring i Irland; misnøie med landboforholdene (..Landligaen") og unionen med England (~homerulers"). Spanien republik (Castelars diktatur; Serranos præsidentskab). 1873—1875 Siden 1875 Alfons 12. (Isabellas søn) konge i Spanien. 1873 Rusland udvider sine grænser i Centralasien: Kniva erobres. 18G1—187G Abdul Asis sultan i Tyrkiet. 1875 opstand i Herzegovina og Bosnien, 187 G i Bnlgarien. 1876, mai—aug. Murad 5. sultan. — Siden: Abdul Hamid. 1876, juli begynder lydstaterne Serbien (fyrst Milan) og Montenegro (fyrst Nikita) krig mod Tyrkiet. 1877—1878 tyrkisk-russisk krig. Kampe ved Plevna (Osman pascha) og i Balkans passer (general Skobeleff). Rumænien tåger del i krigen. — Russerne for Konstantinopel. Tids-tabeller, Høiere skoler. 682 1878, marts fred i St. Stefano. England truer Rusland med krig. Tyrkiet afstaar Cypern til England. 1878 juni—juli fredskongressen i Berlin: Rumænien, Serbien og Montenegro blir selvstændige stater med udvidede grænser, Bulgarien tyrkisk vasalstat, „Øst-Rumelien" halvt uafhængig provins. Bos nien og Herzegovina overdrages til Østerrigea forvaltning. Grækenland faar løfte om gebets- udvidelse i Thessalien og Epirus (delvis ind- løst i 1881). — Rusland faar Bessarabien (fra Rumænien, som til gjengjæld faar Dobrudsoha). 1878 Victor Emanuel 2. af Italien og pave Pius 9. f. Siden: Umberto I. konge og Leo 13. pave. 1878 og følg. aar revolutionære bcvægelser i Rusland: nihilisterne (mord og brand). — 1879 to mordforsøg mod tsaren; 1880 fornyet mordforsøg i „Vinter- paladset" i St. Petersburg. 1881 Alexander 2. myrdet („Orsinibomber"). Alex-ander 3. tsar. 1881 myrdes præsidenten i De Forenede Stater James Garfield. 1882 Serbien blir kongerige (kong Milan 1).Tillæg. Træk af det sidste himdredaars kulturhistorie. 1752 amerikaneren B. Franklin opfinder lynaflederen. 17G9—1779 Cooks geografiske opdagelser i Australion. 1769 spindemaskinen (englænderen Arkwright). omkr.'l77o skotiænderen James Watts (f 1819) dampmaskine. 1780 galvanismen (berøringselektriciteten); italieneren Galvani. 1783 luftballonen (franskmanden Montgolfier). 1785 maskinvævestolen (englænderen Cartwright). 1790 skotiænderen Adam Smith, næringsfrihedens forkjæmper f.

1790 franskmanden Chappes „optiske telegraf-'. 1795 lithografien (stentrykket); tyskeren Senefelder. 1796 vakcinationen (englænderen dr. Jenner). 1798 englænderen Murdoch opfinder gaslyset. — Fra 1812 blir gas almindelig anvendt til gadebelysning. 1795—180 G skotiænderen Mungo Parks reiser i Afrika. 1807 det første dampskib; amerikaneren :Rob. Fulton (f 1815); propellen (skruedampskibe) opfunden af svensken John Ericson 1837. — Kegelmæssig dampskibsforbindelsc mellem Europa og Amerika fra 1838. 1816 fosfortændstikker (franskmanden Derosne). 1819 stenografien (hnrtigskriften); tyskeren Gabelsberger. 1820 staalstikket (englænderen Heath). 1820 elektro-magnetismen opdages af dansken H. C. Ørsted. 1830 den første jernbane (mellem Liverpool og Manchester). Lokomotivets opfinder englænderen Georg Stephenson (f 1848). 1835 bagladningsgeværer (tyskeren Dreyse). 1837 den elektro-magnetiske telegraf (tyskeren Gauss, englæn derne "Wheatstone og Cooke, amerikaneren Morse). 1838 galvanoplastiken (afstøbning ved elektrieitet). 1838 daguerrotypien (fotografien); franskmanden Daguerre. 6*84 1840 postfrimærker (englænderen Sir Rowland Hill). 1841 Livingstone begynder sine reiser i Afrika (f 1873). 1845 Sir John Franklins sidste opdagelsesreise i Amerikas polar hav (f 1847). 1846 symaskinen (amerikaneren Elias Howe). 1850 Barths reiser i Mellemafrika begynder. 1853 „nordvestpassagen" (søveien nord om Amerika) findes af M'Clure. 1855 Bessemer-staal (englænderen B.). 1857 Spekes reise til Tanganika-søen. 18G1 den første telefon (tyskeren Reis); i de sidste aar vsesent lig forhedret, især af Graham Bell (1876). 1862 Stuarts reise tvers over Australien. 1863 Speke opdager Nilens kilder. 1864 nitroglycerinen (svensken Alfr. Nobel). 1865 tyskeren Liebig opfinder kjødextrakten. 1866 de første transatlantiske telegrafkabler. 1869 aabnes Suezkanalen (franskmanden Ferdinand de Lesseps) og den store stillehavs-jernbane (pacifikbanen) i De For- encde Stater. 1871 Stanleys første reise i Afrika. 1874—1876 Stanleys anden reise (fra Zanzibar tilLivingstone-flodens ndløb). Nordpolsekspeditioner. 1878—1879 „nordostpassagen" (søveien nord om Asien) befares af Nordenskibld og Palander. De sidste aars merkeligste opfmdelser: det elektriske lys (franskmanden Foucault, ruseren Jablokoff, amerikaneren Thomas Edison); fonografen, mikrofonen m. fl. (Edison). De store verdensudstillinger for kunst og industri: i Lon don 1851 og 1862, Paris 1867 og 1878, Wien 1873, Fila delfia 1876.Nordens historie i middelalderen"). Iste tidsrum: De tre nordiske riger hver for sig indtil 1319 (1375) til ca. 900 e. K. forhistorie : sten-, bronce-, jernalderen. I Danmark sagnkonger af skjoldunge-ætten i Leire (som Frode Fredgode, Rolv Krake). I Sverige sagiikonger af ynglinge-ætten i Upsala 8. aarh.? større dele af "Danmark og Sverige forenede (Ivar Vidfadme, Harald Hildetand; Braavallaslaget, Sigurd Ring). 9. aarh.s beg. danske konger i strid med Karl den store og Ludvig den fromme. Eide ren sydgrænse. 826 Harald Klak døbes. — Ansgar Nordens apostel (f 865). — Nordens kristenhed under erkestolen i Bremen til 1104. 9. 10. aarh. vikingtogene (vesterviking, østerveg). Ragnar Lodbrok? Lodbroks Bønner. —Vikinge- høvdingen Hasting. - 862 det russiske rige i Novgorod (Holmgard) stiftes af nordiske vikinger (varæger; Rurik). Norge til 1319. c. 850—1319 konger af ynglinge-ætten i Norge. 860 Halvdan Svarte f- — Eidsivatingslagen- 872—930 Harald Haarfagre enekonge i Norge. — (Haa- kon Grjotgardssøn, Ragnvald Mørejarl). *) I Nordens historie (ligesom i den almindelige histories nyeste tid) er ad skilligt ogsaa af det, som gjerne kræves ved middelskolens afgangsprøve for rummets skyld trykt med smaat. (den sidste Ingjald Illraade).86 Sigrid Storraade. Forbund mod kong Olav af Olav Skotkonung i Sverige, Svend Tveskjæg i Danmark og Erik jarl. Svolderslaget (Einar Tambarskjælver; Er ling Skjalgssøn). Olav Trygvessøn f. jarlerne Erik og Svein (Haakonssønner). Østlandet under dansk, det nordenfjeldske samt Ranrike under svensk overhøihed, Vestlandet under Erik jarl. 1000 „Vinland" opdages af Leiv Erikssøn. Olav Haraldsson den hellige. Haakon jarl den unge (Eriks søn) fanges og for drives ; Svein jarl beseires ved Nesjar 1016. Kristendommen indføres fuldstændig. „Kri stenret". — Hirdskraa. — Borgartingslagen; (Sarps-)Borg anlægges. 872 slaget i Haversfjord. 874—930 Island bebygges (opdaget 867? at Nadodd og Gardar). „Landnaamsmænd". 911 Gange-Rolv (Rollo) grundlægger normanner riget i Normandi. Erik Blodøks. Dronning Gunhild. Haakon den gode („Adalsteinsfostrea). Frosta- og Gulatingslagen. Skibrede-ind delingen. — Jemtland under Norge. 961 slag paa Stord. Haakon f- «Haakonar maal" (Øivind Skaldaspilder). Erikssønnerne. Harald Graafeld. Underkongerne Trygve Olavssøn og Gudrød Bjorns søn dræbes. Sigurd Ladejarl brændes inde. Haakon jarl (Harald Graafeld dræbes i Danmark). Norge under dansk overhoihed (Harald Blaatand). 994 (?) jomsvikingeslaget i Hjørnungavaag. Olav Trygvessøn (Haakon jarl dræbt). Kristendommen indføres i Norges kystfylker samt paa

Island (Tangbrand prest), Fær øerne (Sigmund Brestessøn) og Grønland (opdaget 985 af Erik den røde). — Nidaros grundlægges.87 Strid med Olav Skotkonung. Torgny lagmand. 1027 forbund med Sverige (Aanund Jakob) mod Knut den mægtige af Danmark. Slag i Helgeaaen. 1028—1030 kong Olav fordreven fra landet af stormændene (Kalv Arnesson, Tore Hund, Haarek af Tjotta) og Knud den mægtige. 1028—1035 Norge under Danmark slaget ved Stiklestad. Olav d. hell. f. Tormod Kolbrunarskald. 1030 (31 aug.) Svein Knutssøn (Alfivassøn). 1030—1035 1035—1047 Magnus den gode. — (Sigvat skald, „Fritakn hedsviser") Strid med Haardeknut. Forlig ved Gotaelven. 1042—1047 Danmark under Norge. — Slag paa Lyrskogshede. — Sven Estridssøn (Ulvssøn). 1046 Harald Sigurdssøn medkonge Harald Haardraade. — Lang ufred med 1047—1066 Danmark. Slag i Nisaa (1062). Einar Tambarskjælver myrdes. — Oslo anlægges. 1066 tog til England (Toste jarl). — Slag ved Standfordbro. Harald f Olav Kyrre. 1066—1093 Bergen (Bjørgvin) anlægges: — Stavanger og Konge helle tåger sig op. — Borgerstanden. Gilder. Magnus Barfot. Tog til de skotske øer. Orkenøerne og Suder øerne betvingea. (Norges rigsvaaben). Ufred med Sverige (kong Inge Steinkelssøn) om 1093—1103 Dalsland. — Slag ved Fokserne. — Margreta Fredkulla. Tog til Irland. Magnus f. Magnus Barfots sønner: Øistein (f 1122), Sigurd Jorsalafarer (t 1130) og Olav (f 1116). 1107—1111 kong Sigurds korstog. 1103—113088 Øistein bringer Jemtland (svensk siden Svol derslaget) under Norge igjen. — Kirke tiende. 1123 korstog til Smaaland („Kalmare leding"). Harald Gille: jernbyrd. 1130—1240 1130—1136 Norges borgerkrige. Magnus Blinde og Harald Gille. Krig mellem kongerne. Harald understøttes af Erik Emune i Danmark (Tjostolv Aalessøn). Magnus afsat og lemlæstet (1135). 1135 Kongehelle brændes af venderne. 1136 Sigurd Slembedegn dræber Harald Gille i Bergen. 1136—1161 Harald Gilles sønner: Sigurd Mund (f 1155), Inge Krokryg (f 1161) og Øistein (f 1157). Magnus Blinde slagen ved Minne af Tjostolv Aalessøn. 1139 slag ved Holmengraa; Magnus og Sigurd Slembedegn f. 1152 erkebispestolen i Nidaros oprettes. 1157 Inge Krokryg enekonge (Gregorius Dagssøn og Erling Skakke). Inge falder ved Oslo mod: 1161—1162 Haakon Herdebred (Sigurd Munds Bøn) (f ved Sekken i Romsdalen). MagnUS EMingSSØn konge ved hjælp af faderen Erling Skakke og erkebisp Øistein (samt Valde mar den store i Danmark). 1162—1184 Birkebeinernes opstand. Øistein Møila f 1177 i slaget paa Re. 1177 Sverre Sigurdssøn, birkebeinernes høvding, kongevalgt paa Øreting. 1179 slag paa Kalvskindet. Erling Skakke f. 1180 kong Magnus („heklungerne") slagen paa Ilevoldene. Magnus og erkebisp Øistein i laiidflygtiglied. Sverre i ban. 1184 søslag ved Fimreite (i Norefjorden) i Sogn. Magnus f.89 1184—1202 Sverre enekonge (g. m. Margreta datter af Erik den hell. i Sverige). Oprørsflokker: kuvlunger, varbelger, øskjegger. 1194 Sverre krones i Bergen. 1196 baglernes parti stiftes af bisp Niko laus i Oslo (f 1225). 1202 Sverre erobrer Tunsbergs borg fira baglerne (Reidar Sendemand); han dør i Bergen. 1202—1204 Haakon Sverressøn. — Forlig med geist ligheden. Guthorm Sigurdssøn. — Haakon Galen jarl 1204 Erling Steinveg. baglernes konge, støttes af bisp Nikolaus og Valdemar Seir i Danmark. 1204—1217 Inge Baardssøn. — Filippus, baglernes konge (g. m. Kristina Sverresdatter). 1208 forlig paa Hvitingsø. 1217—1263 Haakon Haakonssøn. — Skule Baardssøn jarl, siden hertug. Slitungers og ribbungers oprør 1223 rigsmøde i Bergen 1239 Skule, ~varbelgernes" konge, seirer ved Laaka, men blir slagen i Oslo. 1240 Skule dræbes i Elgesæter kloster Ende paa borgerkrigene. c. 1220—1260 den norsk-islandske sagaskrivnings bedste tid. — Snorre Sturlassøn f. 1178, dræbt 1241. — c. 1230 (?) Kongr?speilet forfattet. Marstrand anlægges. 1247 Kong Haakon krones i Bergen. — Jernbyrd afskaffes. 1261—62 Island og Grønland under Norge. 1263 tog mod den skotske konge Alexander 3. — Haakon -j- paa Orkenøerne. Magnus Lagabøter. 1263—1280 1266 fred med Skotland: Suderøeme og Man af staaes. 1274 landsloven. — Hirdskraa (drotsete, kansler; baroner, riddere). 1277 forlig i Tunsberg med geistligheden (erkebisp Jon Rode).90 1278 hanseaterne bcgynder at faa handelsforret- tigheder i Norge. („Hanseforbundet" stiftet 1241). 1280—1299 Erik NlagnilSSØn („prestehader"), g. m. Mar- Greta af Skotland. Formyuderstyrelsen (Bjarne Erlingssøn til Bjarkø) i strid med geistligheden). 1284—1309 krig med Danmark. Alv Erlings søn. Marsk Stig i Norge. Eriks datter Margreta, „pigen fra Norge", arving til Skotland f 1290. 1299—1319 Haakon Magnussen den ældre (Haalæg). Oslo hovedstad. — Akershus festning. — Baahus anlægges. 1308 lendermandsværdiglieden ophæves. 1309 fred med Danmark i Kjøbenliavn. (Norge faar en del af Halland). Kong Haakons datter Ingebjørg g. m. hertug Erik ai Sverige 1319 den norske kongestamme dør ud i mands linjen. Sverige til 1319 indtil 1060 sveakonger af den gamle kongeæt (Ragnar Lod broks?). 830. 853 Ansgars to besøg i Sverige. c. 880 Erik Emundssøn f. (Sverige

samlet?). Bjørn Erikssøn og Ring. c. 990 slag paa Fyrisvoldene; Styrbjørn f. 994? Erik Seiersæl f (g. m. Sigrid Storraade). o. 995—1025 Olav Skotkonnung. Slaget ved Svolder 1000. 1007? Olav døbes. 1018 strid med Olav den hellige. Torgny lagmand c. 1025—1050 Aanund Jakob. 1027 slag i Helge-aaen. c. 10G0 Emund den gamle, ættens sidste f. 1060—1125 Steinkelske æt. 1060—1066 Steinkel Ragnvaldssøn (fra Vestergotland).91 Strid mellem svear og gøter, hedendom og kristen dom. — Sverige blir et valgrige. Inge d. æ. (krig med Magnus Barfut. Margreta ~Fredkulla"). omkr. 1100 1125? ætten dør ud med Inge d. y. ;„riksbvte' mellom Sverkerske og Erikske æt. Sverker, gøternea konge. — Kristendommen gjen- c. 1130—1250 1130—1155 nemføres i Gøtaland. Erik (9) den hellige, svearnes konge. — Kristendommen gjennemfores i Svealand. 1150—1160 1157 korstog til Finland. - 1160 Erik d. hell. myrdes af den danske Magnus Henrikssøn. Karl (7) Sverkerssøn. 1164 Sverige faar egen erkebisp i Upsala, Knut Eriksson. — Sverker Karlssøn. c. 1200 det geistlige ..fralse" opkommer. Kamp mellem Sverker Karlssøn og Erik Knutssøn. 1208 slag ved -Lena (Valdemar Seir hjælper Sver- ker), 1210 ved Gestilren; Sverker f. 1222 Sverkers æt dør ud. 1222—1250 Erik Erikssøn Læspe, den sidste af Eriks æt. Birger Jarl til Bjelbo ai Folkunge-ætten. 1249 korstog til Finland, hvis sydvestlige del erobres. Folkunge-ætten i Sverige. 1250—1363 1250—1275 Valdemar. —Birger jarl rigsfornrynder f 1266. Stockholms opkomst. Strid mellem Valdemar og broderen Magnus. 1275 slag ved Hofva Valdemar afsættes. 1275—1290 Magnus Ladelaas. Riddervæsen; „russtjeneste'4 . Det verdslige „frålse". Birger. — Torgila Knutssøn rigsformynder 1290—1319 til 1298. 1293 tog til Finland. Karelen erobres. 130 C Torgils K. henrettes. — Birger fanges af sine brødre Erik og Valdemar (~Håtunaleken.") 1310 og 1313 nordiske fredsmoder i Helsingborg, hert. Erik og Valdemar myrdes („Xykopings 1317 gjæstebud")- 1319 Birger forjages (f 1321).92 Danmark til 1375. c. 900—940 Gorm den gamle enekonge i Danmark. Tyre Danebot. Danevirke. Krig med Henrik Fuglefænger, Tysklands konge. Harald Blaatand. — Norge under Danmark c. 940—985 (Haakon jarl). 975 keiser Otto 2.s tog mod Danmark; kristen dommen paatvinges Harald Blaatand. c. 980 jomsvikingernes samfund (i Jomsborg) stif tes (af Palnatoke ?). 985 —1014 Sven Tveskjæg (g. m. Sigrid Storraade). 994 erobringstog til England. 1000 Svolderslaget; det søndenfjeldske Norge kommer under Danmark (—1015). 1002 danemordet i England (kong Ethelred). 1013 England erobres. Sven Tv. f 1014. Knut den mægtige. England river sig løs (Edmund Jernside), men 1014—1035 kues atter fuldstændig. 1018—1035 England forenet med Danmark. Krig med Sverige (Aanund Jakob) og Norge (Olav d. hell.). 1027 slag i Helgeaaen. 1028—1035 Norge forenet med Danmark. Haardeknut (konge i England 1040—42). Forlig ved Gotaelven med Magnus d. gode i 1035—1042 Norge. 1042 den gamle kongeæt dør ud. 1042—1047 Magnus den gode (af Norge). — Sven Estrids søn jarl. Krig med venderne; slag ved Lyr skogshede. 1047—1375 1047—1075? Estridske konge-æt. Sven Estridssøn. Krig med Harald Haardraade i Norge. 1062 slag i Nisaa. (Fred 10G4). 1075—1134 Sven Estridssøns sønner. Harald Hein.— Knut den hellige (myrdet 1086). Olav Hunger. — Erik Eiegod (f paa korstog 1103). Tingmannalid. Vitherlagsretten.93 Borgerstandens opkomst. Gilder. 1104 erkebispestolen i Lund oprettos. Nils (1104—1130). — 1131 Knut Lavard myrdes af Magnus Nilssøn. — 1134 slag ved Fodevig (Magnus f). Nils dræbes i Slesvig. Erik Emune, Knuts broder (1134—1137). — Erik Lam (1137—47). 1147—1157 tronstrid (Knut Magnussøn, Sven Erikssøn Grade, Valdemar Knutssøn). 1157 Valdemar seirer paa Gradehede. Sven Grade f. 1157—1182 Valdemar I. den store. Krig med venderne. Erkebisp Absalon og hans broder Esbern Snare (Hvide-ætten). — Riigen erobres. Kjøbenhavn kommer op (~Akselstad"). Heklungerne i Norge (Magnus Erlingssøn, erkebisp Øistein) faar hjælp i Danmark. Knut (6) Valdemarssøn. 1182—1202 Strid med keiser Fredrik Barbarossa. — Krig med Bugislav af Pommern. — Pommern og Meklen burg (obotriterne) underkaster sig („de venders konge"). 1201 Absalon f. Hertug Valdemar erobrer Holsten Valdemar 2. Seir (g. m. i. Dagmar, 2. Be- 1202—1241 rengaria). Baglerne (Erling Steinvegg i Norge og Sverker Karlssøn i Sverige (slag ved Lena) understottes. 1214 keiser Fredrik 2. afstaar til Danmark dettes tyske erobringer. 1219 tog til Estland; erkebisp Andr. Sones søn. — Danebrog. 1223 Valdemar fanges af grev Henrik afSchwerin. — Albert af Orlamynde (Valdemare søstersøn) rigsforstander. 1227 slag ved Bornhøved : erobringerne gaar tabt undtagen Estland og Riigen. 1241 Jydske lov. — Hanseforbundet stiftes. Erik Plogpenning. — Abel, hertug af Sønder- 1241—1250 Jylland, konge 1250—52. 1250 borgerstanden deltager i „danehof'.94 " 1252—1259 Kristofer I. g. m. Margreta Sprenghest. 1254—1375 Abels ætlinger hertuger i Sønderjylland. Strid med erkebisp Jakob Erlandsstfn. Interdikt. Kristofer forgiftet 1259. Erik Glipping.

1259—1286 1284—1309 krig med Norge. 128 G kong Erik myrdes (marsk Stig Andersen Hvide). Erik Menved. 1286—1319 Strid med erkebisp Jens Grand. Interdikt. Erik bjælper kong Birger i Sverige i striden med 1309 fred i Kjobenbavn med Norge (Halland del vis afstaaet). 1310. 1313 nordiske fredsmøder i Helsingborg. Strid mellom kongen og hans broder Kristofer. Kristofer 2. («panteretter"). 1319—1332 Første ~haandfæstning u i Danmark. 1320—1330 hertug Valdemar af Sønderjylland valgt konge i Danmark. Grev Gert af Holsten for myndar. Kristofer landflygtig. 1332—1340 kongeløse (interregnum). Skaane. Halland og Blekinge kommer under Sverige. Grev Gert berre i Jylland (dræbt 1340 af Nils Ebbesen). 1340—1375 Valdemar Atterdag. 1340 Estland sælges til de tydske riddere. 1348—50 den sorte død. 1360 Skaane, Halland og Blekinge erhvervea tilbage. Hansestaden Visby ødelægges, Gotland erobres 1368—1370 krig med hansestæderne, Holsten, kong Albrekt i Sverige, m. fl. — Valdemar landflyg tig (—1372). Henning Podbusk rigsforstander. 1370 fred i Stralsund. 1375 Abels æt dør ud. — Sønderjylland (Slesvig) under de holstenske grever til 1459. 1375 den Estridske æt dør ud i mandslinjen med Valdemar Atterdag. hans brødre. („de gotera konge")-95 1319—1389 1319—1387 1319—1355 1355—1380 1363—1389 1375—1387 1380—1814 1389—1448 2det tidsrum: Unionstiden 1319—1523. unionen forbedres. folkungekonger i Norge. Norge og Sverige forenede under Magnus Erikssøn (Smek). 1319—1363 Magnus konge i Sverige (f 1374). Formynderstyrelse til 1332: hertuginde Inge bjørg og Knut Porse: Erling Vidkunssøn Xorges drotsete, Knut Joubsød Bveriges drots. 1332 Skaane. Blekinge og Halland under Sverige (—I3GO). Trældommen afskaffea i Sverige (i Norge var den forsvunden alt før midten af 13. aarh.). 1348—50 den sorte død (digerdøden). 1350 Magnus Erikssøns svenske landslov. St. Birgitta (f i Rom 1373); Birgittinerordenen. Haakon Magnussen d. y. konge i Norge. 1356 oprør i Sverige mod Magnus af lians ældste son Erik (f 1359). 1360 Valdemar Atterdag erobrer Skaane. Halland, Bleking. 13G2 Haakon faderens medregent i Sverige. 1363 Haakon g. m. Margreta, Valdemar Atterdags datter. Albrekt af Meklenburg konge i Sverige 1365 Magnus og Haakon beseires ved En koping; Magnus i fongenskab. 1371 kong Albrekts „konungaforsåkran" (haand fæstning). Lovløst adelsvælde (;Bo Jonssøn Grip). Olav Haakonssøn konge i Danmark; fira 1380 i Norge. Margreta styrer i begge lande. Norge forenet med Danmark. 1387 Margreta regentinde i Norge og Dan mark; 1389 ogsaa i Sverige (Albrekt af Meklenburg afsættes); slag ved Falkoping. alle 3 riger forenede. Stormandsvælde i Sverige.1450 møde i Bergen: Danmark og Norge „evig" forenede. Krig mellem Kristjern 1. og Karl Knutssøn (erke bisp Jons Oxenstjerna). Kristjern 1. i Sverige. De 3 riger forenede. 14G0 Slesvig og Holsten forenes med Danmark. 1469 De norske Orkenøer og Shetlandsøer afstaaes til Skotland. Karl Knutssøn atter konge i Sverige. Borgerkrig. Sten Sture d. æ. rigsforstander i Sverige. 1471 Kristjern 1. blir slagen paa Brunkeberg. Erik af Pommern Norges arvekonge. 1396—1439 Erik val gt konge i Sverige og Danmark. Victualiebrødrenes herjinger. unionsmødet i Kalmar (forslag til umonsakt). 1410—1435 krig med'Holsten om Slesvig. 1412 Margreta f. 1426—1435 krig med Hansestæderne. 1428 Kjøbenhavn beleires (dronning Filippa), Ber gen plyndres af hanseaterne. 1434 reisning i Sverige under Engelbrekt Engelbrektssøn (myrdet 1436). 1435 fred i Vordingborg. 1436—1440 Karl Knutssøn (Bonde) rigsforstander i Sverige. 1439 Erik af P. afsættes i Sverige og Dan mark, 1442 i Norge. Kristofer af Bajern. Bondeopstand i Jylland. Hungersnød i Sve rige (..Barkekongen"). Kjøbenhavn Danmarks hovedstad. Karl Knutssøn konge i Sverige, 1449—1450 i Norge. Kristjern I. af Oldenburg i Danmark. 1450 Kristjern konge i Norge (erkebisp Aslak Bolt, Hartvik Krumedike; fredsmøde i Halmstad). 9697 1477 universitetet i Upsala. 1479 universitetet i Kjøbenhavn. 1481 1513 kong Hans i Danmark; fira 1483 i Norge. (Jon Smør Norges rigsforstander 1481 —83). 1483 Hans antages til konge i Sverige („Kalmar recess"). 1490 Iste deling afSlesvig og Holstein (her tug Fredrik). Sverige i krig med Rusland (Ivan Vasiljevitsch). 1497 Sten Stures dalkarler beseires ved Rotebro 1497 1501 Hans konge i Sverige: de 3 riger forenede. 1500 ditmarskertoget, 1501 —1502 Knut Alvssøna reisning i Norge (Henrik Krummedike). 1501 1503 Sten Sture d. æ. rigsforstander i Sverige. Krig med Danmark (Heming Gad). 1504 1512 Svante Nilssøn (Sture) rigsforstander i Sverige. Herlog Høvndfats opstand i Norge (bisp Karl af Hamar). Hertug Kristjern. 1509 —1512 Danmark i krig med lybekkerne. 1520 Sten Sture d. y. rigsforstander i Sverige. 1512 fred i Malmø. 1512 1513 1523 (24) Kristjern 2. konge i Danmark og Norge. 1517 Sveriges erkebisp Gustav Trolle afsættes. 1518 Kristjern 2.8 nederlag ved Brånnkyrka (Gustav Vasa bortføres). 1520 slag ved Bogesund. Sten Sture f. Stockholmske blodbad. 1520 1521 Kristjern 2. (~tyran") i Sverige: de 3 riger sidste gang forenede. 1521 Gustav Vasa Sveriges

rigsforstander; de danske forjages. — 1523 Gustav Vasa konge. 1523 Kristjern 2. afsættes i Danmark (1524 i Norge). Tids tabeller. Iløiere skoler.Nordens historie i den nyere tid. I. Danmark—Norge 1523—1660. Reformationen; adelsvceldei. Fredrik I. (før hertug i Slesvig og Holstein). 1523—1533 Kjøbenhavn og Malmø gjør Fredrik modstand. 1525 Fredrik vælges til konge af Norges rigsraad (erkebisp Olav Engebretesøn og Vincens Lunge). Bondeopstand i Skaane (Søren Norby; Johan Rantzau). Reformationen faar indgang i Danmark. Hans Tausen, ..Danmarks reformator". (Hans Mikkelssøn, Klaus Tøndebinder, Povel Helges søn „Yendekaabc"). — Herredag i Odense 1527. — Kristjern Pederssøn oversætter Davids Balmer og Nye testamente 1529. 1531 Kristjern 2. lander i Oslo (Olav Enge bretesøn, Gustav Trolle); hans fangenskab (—1559). 1533—1534 1533—153 G grevefeiden. Kristjern 2.s parti: borgerne (Ambrosius Bogbinder, Jørgen Kok), bønderne (skipper Klement), Lybek (Jørgen Wullemveber, grev Kristofer af Oldenburg). — Kristian 3.s parti: adelen (Johan Rantzau, Peder Skram). Kristian 3. (almindelig anerkjendt først 1536). 1535 slag ved Øxnebjerg (Gustav Trolle f). Olav Engebretssøn arbeider for Kristjern 2. i Norge; Vincens Lunge myrdes (1535). 1534—1559 kongeløse (interregiunn).99 7* 1536 Malmø og Kjøbenhavn overgiver sig. Norge anerkjender Kristian 3. (Olav Engebretssøns flugt). — Hanseaternes han delsvælde brudt. 1536 rigsdag i Kjøbenhavn: reformationen indføres. Norge erklæres for provins af Danmark. (Det norske rigsraad ophæves). Reformationen i Norge (Geble Pederssøn i Bergen), paa Island (Jon Aressøn i Hole). 1539 den nye kirkelov (..kirkeordinansen"). — Universitetets omdannelse. 1544 hertugdømmernes 2den deling (Adolf: det holstein-gottorpske hus; Hans d. æ.). Fredrik 2. 1559—1588 1559 Ditmarsken erobres (Johan Rantzau). 1560 prins Magnus faar Øsel og Kurland. — Fiendskab mellem ham og Erik 14. i Sverige. 1563—1570 den nordiske syvaarskrig. (Sven skernes søseire under Jakob Bagge og Klas Horn over danskerne Herluf Trolle og Otto Rud. — Dansken Daniel Rantzaus bedrifter til lands; slag ved Svarteraa. — I Norge: Hamar og Sarpsborg ødelægges af svenskerne, Oslo bræn des af borgerne. — Fred i Stettin. 1564 hertugdømmernes 3dje deling (Hans cl. y.: den sønderborgske linje] 1574 festningen Kronborg grundlagt. Den danske adels glanstid (Henrik Rantzau, Tyge Brahe, Peder Oxe). 1588 — 1648 Kristian 4. (g. m. 1. Anna af Branden burg 2. Kristine Munk). 1588—1596 formynderstyrelse (Nils Kaas. Kristofer Valkendorf). 1604 Kristian 4.8 norske lov (Norges kansler Hans Pederssøn Basse). — 1607 Norske kirkelov (kirke ordinans). 1611—1613 Kalmar-krigen. — Kalmar og Elfsborg erobres. — Skottertoget (oberst Sinclar) og Munkhavens tog i Norge. Fred i Knærød.100 1616 det dansk-ostiudiske kompani. — 1620 Tran kebar erhverves. 1619 Jens Munks polarreise. 1624 anlægges Kristiania og Kongsberg sølvverk, 1640 Røros kobberverk, 1641 Kristianssand. 1625—1629 deltagelse i 30-aars-krigen; 1626 nederlag ved Lutter am Barenberge. Fred i Lybek. 1643—1645 Kristian 4.s 2den svenskekrig (Torstenson). Søslag paaKolbergerheide (ved Femern). — „Hannibalsfeiden" i Norge (Hannibal Sehested, Kjel Stub). — Frod i Brømsebro: Jemtland og Herje dalen, Gotland og Øsel, Halland paa 30 aar afstaaes. Kristian 4.s sidste aar: „Svigersonnernes" styrelse (Korfitz Ulfeldt g. m. Eleonore Kristine; Hannibal Sehested). Fredrik 3. g. m. Sofie Amalie af Braun schweig. Et par maaneders kongeløse. Sidste og strengeste haandfæstning. 1648—1670 Korfitz Ulfeldt i landflygtighed. 1657—1658 Iste krig med Sverige: Karl 10. Gustavs tog over Belterne. Fred i Roskilde: Skaane, Halland, Blekinge, Trondhjems len, Baahus len og Bornholm afstaaes; lenshøiheden over Holstein-Gottorp opgives. 1658—1660 2den krig med Sverige. Kjøben- havn beleires, undsættes af hollænderne (Opdam); Kronborg overgiver sig; slag ved Nyborg (G. 0. Stenbock). — Krigen i Norge: Klas Stjernskold i Trondhjem; ~Krabbekrigen" i Baahuslen; Haldens forsvar (Peder Normand, Tønne Hvitfeldt, Kristian Holberg). Fred i Kjøbenhavn: Danmark faar igjen Trondhjems len og Bornholm.101 2. Sverige 1523—1718. Reformationen. Sveriges storhedstid. konger af Vasa-ætten. Gustav I. (Vasa). 1523 1523 1654 1560 Kamp om Stockholm (Søren Norby). 1524 fred med Danmark i Malmø. 1527 rigsdagi Vesterås: reformationen ind føres (Olaus Petri). 1527—1533 oprør i Dalarne (..Daljunkeren"), Yestergotland og Småland. 1533 forbund med Danmark mod Hansestséderne (Grevefejden); Lybeks handelsrettigheder i Sve rige opkæves. 1542—1544" Daekefeiden i Småland. 1544 „arff6reuingen" i Vesterås. Sverige et arverige. 1554—1557 krig med Rusland. Fred i Moskva Erik 14. (f 1577) g. ni. Karin Månsdotter. 1561 Sverige faar en del af Estland (Sverdridder- 1560 1568 ordenens opløsning). Grever og friherrer (..hogadeln"). 1563—1570 den nordiske syvaarskrig. 1567 ~Sture-mordet'\ 1568 Erik 14. afsæt- • tes (af sine brodre Johan og Karl). Johan 3. g. m. Katarina Jagellonica. 1570 fred i Stettin. 1568 1592

Krig med Rusland (stilstand 1583). 1577 den nye „liturgi". 1592 1599 Sigismund (konge i Polen 1586—1632). 1593 rigsdag i Upsala: Johans liturgi af- skaffes. — Upsala universitet bringes paa fode. 1595 fred med Rusland (i Téusina): Sverige faar hele Estland og Narva. 1598 slag ved Stangehro; Sigismund afsættes- Karl 9., konge først fira 1604 („Norrkopings 1599 1611 arfforening"). ~Bondekongen" tugter lnuadlen.102 IGO0—1660 (med afbrydelser) den polsk-svenske arvefølgekrig. 1609 krig med Kusland (de falske Demetriers tid). 1611—1613 Kalmar-krigen med Danmark- Norge. (~Lappernes konge"). Gustav 2. Adolf. 1611—1632 Kansleren Axel Oxenstjerna. 1613 fred i Knærød med Danmark—Norge. 1617 fred med Rusland i Stolbova: Sverige faar Keksholms len og Ingermanland (Rusland stæn ges ude fra Østersøen). 1617 „riksdagsordningen" (de 4 stænder). — 1626 „riddarhuset". 1619 (det nye) Goteborg anlægges. 1629 vaabenstilstand med Polen i Altmark. 1630—1648 deltagelse i 30-aars-krigen. 1631 Gustav Adolf slaar Tilly ved Leipzig og 1632 ved Lecli (Tilly f). 1632 kamp med Wallenstein ved Niirnberg. 6 novbr Gustav Adolf falder ved Liitzen. 1632—1654 Kristina. 1632 — 1644 formynderstyrelse (Axel Oxenstjerna, Jakob de la Gardie). Krigen i Tyskland (Horn, Baner, Torsten son, Wrangel). 1634 Nederlag ved Nordjingen. 1635 vaaben stilstanden med Polen forlæuges. — 1636 seir ved Wittstock. 1638 kolonien Ny-Sverige ved Delawarebugten erhverves. 1610 universitetet i Åbo. 1642 Torstensons seir ved Leipzig. 1643—1645 krig med Danmark. — Fred i Brømsebro: Sverige faar Herjedalen, Jemt land, Gotland, Øsel. 1648 den vestfalske fred (i Osnabruck): Sverige faar Forpommern, Riigen, Wisniar, Bremen, Verden. 1651 Kristina frasiger sig tronen til fordel for sin fætter Karl Gustav af Pfalz-Zweibrucken.103 J 1654—1720 1654—1660 det pfalziske hus. Karl 10. Gustav (g. m. Hedvig Eleohora af Holstein-Gottorp). „Ile duktionen" paabe gyndos. 1655 krig med Polen. (Johan Kasimir IG4B—I6GB). Forbund med Brandenburg (Fredrik Vil helm, den store kurfvrste). ICSG slag ved Yarschaii. — Russerne anfalder Østersøprovinserne. 1657—1658 Iste krig med Danmark. Fred i Roskilde. 1658—1660 2den krig med Danmark. — Kjøbenliavns beleiring. —Forbund mod Sve rige af Østerrig, Polen, Brandenburg ; de svenske beseires ved Nyborg (G. O. Stenbock). — Karl Gustav f i Goteborg 1660. 1660—1697 Karl 11. — Formynderstyrelse til 1672 (Magnus Gabriel de la Gardie). 1660 fred i Kjøbenhavn: Sverige faar Skaane, Halland, Blekinge og Baahus len. — Fred med Polen i Oliva. 1663 universitetet i Lund. 1668 „trippelalliancen" med Holland og England mod Ludvig 14. (..Devolutionskrigen"). 1672—1679 deltagelse i Ludvig 14.8 krig mod Holland. 1675 svenskernes nederlag ved Fehrbellin mod „Den store kurfyrste". 1675—1679 den skaanske krig med Danmark: 1676 seire ved Halmstad og Lund, 1677 ved Lands krona ; danskenes søseir i Kjøgebugt (Nils Juel); de norskes indfald i Båhuslen og seir ved Udevalla 1679 fredsslutninger i Nijmegen, i St. Germain og i Lund. 1680—82 rigsdage i Stockholm: formynder styrelsens ansvar; den store reduktion: kongens enevælde grundlægges. Den „inddelte'" hær („rusthålleta og ..rote ringen"). — Orlogshavncn Karlskrona an lægges. 1693 enevældet gjennomføres fuldstændig.104 1697—1718 Karl 12. 1700—1721 den store nordiske krig (Rus- land, Polen, Danmark mod Sverige). 1700 Karls landgang paa Sjæland. Fred i Travendal. 1700 Peter tsar beseires ved Narva. 1702—1706 Karl i Polen. Varschau og Krakau indtoges; seir ved Klissov. Fred i Altranstadt: August 2. afsættes i Polen 1709 slag ved Pultåva. — 1709—1714 Karl 12. i Tyrkiet. 1709 Danmark og Polen begynder krigen paanv. 1710 Magnus Stenbock slaar danskerne ved Hel- singborg, 1712 ved Gadebusch; 1713 overgiver han sig i Tønningen. 1710 slag i Kjøgehugt (Ivar Hvitfeldt). 1715 Preussen og Hannover (England) slatter sig til Sveriges tiender. 171G—1718 baron Gortz Karl 12.s minister. 1716 Karl 12.s første indfald i Norge (Fredrikshalds brand; Tordenskjold i Dy- nekilen). 1718andet angreb paa Fredriksten. Karl 12f. 3. Danmark—Norge 1660—1814. Det landsfaderlige enevælde. 1648—1670 Fredrik 3. 1660 rigsdag i Kjøbenhavn (Nansen og Svane): den arvelige og enevældige kongemagt. (..Kongeloven" given 1665, udgiven 1709). Eegjerings-kollegier; amtmænd. Kort Adeler sætter krigsflaaden istand. 1666 kamp i Bergens havn melleui englændere og hollændere. 1667—1773 Oldenburg forenet med Danmark. 1670—1699 Kristian 5. Ny hofadel: grever og baroner. Rangforordning. Ordener (Danebrog og Elefanten).105 j 1675—1679 den skaanske krig. svenskemes landsseire; Nils Juels søseire (Kjøgebugt 1677); krigen i Norge: „Gyldenløvefeiden a . — Fred i Lund (og Fontadnebleau). Kristian 5.8 danske og norske lov 1683 <>o- 1687) Fredrik 4. 1699—1730 1700—1720 den store nordiske krig. 1700 fred i Trav enda 1. 1702 vornedskabet (livegenskabet) ophæves. 1709 —1720 krigen mod Sverige forny et (~11-aars-krigen")- 1710 slag ved Hel singborg (Stenbock) og i Kjøgebugt (Ivar Hvitfeldt): 1712 ved Gadebusch (Sten

bock); 1713 Stenbock fanges iTønningen; det gottorpske Slesvig erobres. — Fred rikshalds forsvar 1716 og 1718 (Hans Og Peder Kolbjørnssønner). 1716 Peter (Wes sel) TordenskjoUi i Dynekilen; han indta ger Marstrand og Karlsten 1719. — 1720 Fred i Fredriksborg. 1721 det gottorpske Slesvig indlemmes i Danmark 1724 ~stavnsbaandet". 1728 Kjøbenhavns ildebrand. Kristian 6. (g. m. Sofie Magdalena af Baireuth) 1730—1746 1735 forordning om Norges kornforsyning. Pietismen (P.lnlime og Pontoppidan). 1736 konfirmationen. Kronprins Fredrik (5.) foreslaact tronfølger i Sve rige (efter Fredrik !.) Rustninger mod Sverige. Fredrik 5. 1746—1766 1751—1770 Johan Hartvig Bernstorf minister 1762 krigsrustning mod Rusland. Tsar Peter 3. (af Holstein-Goltorp). 1762 stiftes „Det kgl. norske videnskabsselskab" i Trondbjem (Schøning, Gunnerus, SubniV 1765 „Strilekrigen" i Bergens stift. (Ekstraskatten). 1766—1808 Kristian 7. g. m. Karoline Mathilde af England 171»» J. H. Bernstorf aiskediges 1770 —1772 Struenses styrelse. åOplyste" reformer (kabinetsordrer).106 1772 Stmense (og Brandt) fængsles og hen rettes; dronningen forvises (enkedronning Juliane Marie og arveprins Fredrik). 1772—1784 Guldbergs styrelse. — Andreas Peter Bernstorf udenrigsminister (—1780). 1773 mageskifte med Rusland: Danmark faar Holstein-Gottorp, Rusland Oldenburg (som over drages en sidelinje af det gottorpske hus). 1776 „indfødsretten". 1780 Iste væbnede neutralitet (den nord amerikanske frihedskainp). 1784—1808 kronprins Fredriks styrelse. A. P. Bernstorf atter minister. 1787—1788 de lofthusiske uroligheder i det syd lige Norge. 1788 krig med Sverige (som Ruslands for hundsfælle; træfning ved Kvistrum bro). 1788 stavnsbaandet ophæves. Kornhandelen fri gives. 1759 handelen paa Finmarken frigives; de fin markske byer kommer op. 1792 slavehandelen forbydes. 1800 2den væbnede neutralitet (2den koali- tionskrig). 1801, 2den april slaget paa Kjøbenhavns red (Parker og Nelson). 1806 Holstein indlemmes i Danmark (det tyske rige opløst). 1807 Kjøbenhavns bombardement afenglæn derne; krigsflaaden bortføres (Tilsiter freden). 1807—1814 krig med England (forbund med Napoleon), 1808—1809 krig med Sverige. 1808—1839 Fredrik 6. i Danmark; i Norge 1808—1814. „RegjeringBkommißBionen" i Norge: prins Kristian August. Svenskerne blir slagne ved Toverud, Trangen og ved Enningdals kirke. 1809 fred med Sverige i JSnkbping. 1810 „Selskabet for Norges vel". — 1811 Norges universitet.107] 1813 krigen med Sverige begynder paany (Karl Johan; den 6te koalition). 1814, 14 jamuu fred i Kiel: Norge (undt. Island, Færøerne, Grønland) afstaaes til Sverige. Danmark faar Svensk-Pommern (bortbyttet 1815 mod Lauenburg). Eng land faar Helgoland. 4. Sverige 1718—1809. " (adelsvældet) 1718—1172. Enevældet „FrihedstideTt 1772—1809. Ulrika Eleonora g. m. Fredrik af Hessen 1718—1720 Enevældet opgives. Rigsdagen almægtig. 1719 Tordenskjokl indtager Marstrand. — Rus serne herjer paa østkysten. 1719 fred med England-Hannover: Bremen og Verden afstaaes. 1720 fred med Preussen, som faar en del af Pommern. Fredrik I. (af Hessen). 1720—1751 1720 fred med DanmarK—Norge i Fredriks- borg. 1721 fred med Rusland i Nystad : „Østersø- provinserne" afstaaes. De to sjridende adelspartier: ‚huerne" (grev Arvid Horn) og ~hatterne" (grev Gyllenborg). — „Hnerne" ved roret til 1733 (venskab med Rusland). 1731 ny lovbog: „Sveriges rikea lag". 1738—1765 „hatterne8a Btyrelse (forbund med Frankrig; ..det merkantile Bystem"). 1741—1743 krig med Rusland. — Fred i Åbo. 1743 tronfølgervalget kronprins Fredrik af Dan mark—Norge; oprør af dalkarlene). det holstein-gottorpske hus i Sverige. 1751—1818108 1751—1771 Adolf Fredrik (g. m. Lovis* af Preussen). 1756 hoffet gjør mislykket forsøg paa statskup. 1757—1762 deltagelse i syvaarskrigeii. 1765—1769 „huernes" styrelse („strypsysteinet"). 1771—1792 Gustav 3. 1772 Iste Statskup (Sprengtporten, Toll, Helli chius): det „oplyste" enevælde. 1780 Iste væbnede neutralitet. Planer til at erobre Norge (Lofthus's uroligheder 1787—1788). 1788—1790 kri- med Rusland. (;„Anjalafor- Imndet"; søslag ved Hogland og i Svensk sund); 1788 krig med Danmark—Norge. 1789 2det statskup: ~sikkerheds-akten". Enevældet blir fuldstændigt. 1790 fred med Rusland i Verelå. 1792 Gustav 3. myrdes (Ankarstrom). 1792—1809 Gustav 4. Adolf. — Hertug Karl formynder til 1796. 1800 2den væbnede neutralitet. 1805 deltagelse i 3dje koalition. Krig med Frankrig (—1810). 1807 Tilsiterfreden: forbund mellem Frankrig og Rusland. Danmark slutter sig til Frankrig. 1808—1809 krig med Rusland (den finske krig) og med Danmark—Norge. 1809 revolution i Sverige: Gustav 4. Adolf afsættes (Adlerereutz).109 5. Norge, Sverige, Danmark siden 1814 (1809). Norge siden 1814. Fra 1813 prins Kristian Fredrik stathokler i Norge. 1814, 14 jan. Kielerfreden. — Kristian Fred- riks reise gjennem landet. 1814 febr. „notabel"-forsamling paa Eidsvold (prof. G. Sverdrup). Kristian Fredrik regent. 1814 april—mai rigsforsamlingen paa Eidsvold. (Selvstæn- dighedspartiet og unionspartiet). Norges grundlov vedtages (K. M.

Falsen). 1814, 17 mai—lo okt. Kristian Fredrik 1814, 17 mai Norges konge. Krig med Sverige. — Kronprins Karl Johans indrykning; oberst Krebs's heldige kamp ved Lier og Matrand. 1814, 14 ang. konventionen i Moss. — 7 okt, sandes et overordentlig! stor ting. — Kristian Fredrik nedlægger Nor ges krone. 1815—1816 grev Essen, 181&—1818 grev B/Eørner statholdere i Norge. 1816 Norges bank. Huset Bernadotte siden 1818. Karl 3. (14) Johan. 1818—1844 Halvor Hols bondeopløb paa Hedemarken. 1818—1827 grev Sandels, 1827—1829 grev Plateu. 1836—1840 Wedel-Jarlsberg, 1841—1857 Løven skjold statholdere. 1821 statsgjælden til Danmark betales; adelskabet ophæves (troppesamling). 1824 kongens forslag til grundlovens omstøbning afvises af stortinget. 1826 dampskibsfarten begynder. 1826 grænsetraktat med Rusland. 1814, 4 novbr. Norges forening med Sverige. 1814—1818 Karl 2. (i Sverige: 13.) Norges konge 1815 rigsakten. =110 1829 „torvs!aget" i Kristiania (festligholdelsen af 17 mai; H. Wergeland). 1837 loven om formandskaber (kommunalforfat- ningen). 1839 næringsfriheden udvides. 1842 ny lov om forbrydelser (kriminalloven). 1844—1859 Oskar !. 1844 Norge faar eget offentligt flag. 1848 rustning i anledning af Iste slesvigske krig. 1850 arbeideruroligheder (Markus Thrane) 1851 det første jernveisanlæg paabegyndes.— 1854 første telegraf. 1851 jødernc faar adgang til landet. 1854 stortinget beslutter almindelig vernepligt. 1855 ~novembertraktaten" med England og Frank rig (Krimkrigen). 1859-1872 Karl 4. (15). 1872 Norges tusenaarsfest. 1872- Oskar 2. Sverige siden 1809. 1809 den sammenkaldte rigsdag vedtager Sveriges nye forfatning og vælger hertug Karl til konstitutionel konge. (Gustav 4. Adolfs ætlinger udelukkes fra tronfølgen). 1809—1818 Karl 13. 1809 Kristian August af Åugustenborg (i Sverige: Karl August) vælges til tronfølger; f 1810. 1809 fred i Fredrikshamn: Sverige afstaar til Rusland hele Finland og Ålandsøerne. Fred med Danmark (1809) og Frankrig (1810). 1810 rigsdagsordningen (de 4 stænder samlede hvert Ste aar). 1810 den franske marskalk Bernadotte (Karl Johan) vælges til tronfølger. 1812 møde i Åbo mellem Karl Johan og Alex- ander 1. af Rusland. IS6O statholderstriden. 18G9 aarlige storting indføres.111 1813 deltagelse i den Gte koalition. — Krig med Danmark 1814 freden i Kiel. — Iste pariserfred. 1814 felttoget i Norge. — 14 aug. konventionen i Moss. 4 nobr. Sveriges og Norges forening. (Rigsakten 1815). 1818—1844 Karl 14. Johan. Opposition paa rigsdagene. — Forfølgelse af den frisindede presse. 1832 Gotakanalen aabnes. 1842 forbedring i folkeskolevæsenet 1844-1859 Oskar I. 1848 mægling i den Iste slesvigske krig (vaaben stilstand i Malmø). 1854 jernveisanlæg paabegyndes. 1855 novembertraktaten. 1859—1872 Karl 15. 18G0 „norska frågan" (statholderstriden). 186 G den nye rigsdagsordning (aarlige rigs- dage; tokammersystem). 1872 — Oskar 2. 1878—1879 seiladscn nord om Arien (..Nordost- passagen") aabnes af Nordenskiold og Palander. Danmark siden 1814. 1808—1839 Fredrik 6. 1815 Holstein optages i Det tyske forbund. 1834 raadgivende ~provinsialstænder'; ind- føres. 1839—1848 Kristian 8. (Kristian Fredrik). Det ~slesvig-holsteinske" parti (bcrtug Kristian af Augiistenborg). 1847 første jernbane i Danmark. 1848—18G3 Fredrik 7. 1848—1850 Iste slesvigske krig. Preussen understøtter det slesvig-holsteinske oprør. — 1848 slag ved Bov, ved Slesvig; vaa-112 i benstilstand i Malmø. — 1849 slag ved Fredericia (Olav Rye). — 1850 fred med Preussen i Berlin. Slag ved Isted (Schlep- pegrell); Fredrikstads forsvar (Helgesen). 1849 Danmarks fri forfatning (den enevæi- dige kongemagt opgives; grundloven af 5 juni). 1851 det slcs\io--holsteinske oprør fuldstændig dæmpet. 1855 helstatsforfatning. — Det „eiderdanske" parti. Kristian 9. al huset Gliicksburg. 18G3— 1868 fællesforfatning for Danmark og Slesviu'. 1864 2den slesvigske krig (Østerrig og Preussen mod Danmark). Dybbøls fald. Søslag ved Helgoland. Als erobres. Fred i Wien : Danmark afstaar Slesvig, Holstein og Lauenburg. 18G6 den gjennemseede grundlov. Rettelser og fllßielser, Side 11. linje 3 f. n. staar: afskaffes læs: afskaffet. — 16 — 12 f. o. — : 223 læs: 323. — 21 — If. o efter 14G bør tilføies: Korinth ødelægges. — 21 — 13 f. o. staar: reformforforslag bes: reformforslag. — 20 efter linje 6 f. o. bør tilføies: Fra c. 600 oprives det græske (østromerske) rige under indre strid og stadige kampe med avarer, bulgarer og slaver i Europa, nyperser, derpaa araber og endelig seldsjuker, tyrker i Asien. 610—711 Heraklius's keiserhus; 717—BG7 det isauriske bus; 867—1056 det makedoniske hus (billedstrid, skisma). — 33, linje 10 f. o. staar: 1094 læs: 1095. — 33 — 7f. n. staar: 1031—1204) læs: 1081 — 1185; huset Angelus 1185 — 1204). — 33 nedersl tilføies: Mindre græske riger holder sig i Trapezunt og Nicæa. — Venedig laar Peloponnes, Kreta og flere øer. 12G1 Mikael Palæoiogos af Nicæa styrter det latinske keiser dømme. — Palæologernes keiserhus 12G1—-1453. — 45 som linje 14 £ o. tilføies; 1461 tyrkerne erobrer Trapezunt. — 49, linje 6 f. n. staar: 1572 læs: 157 4. — 61, — 17 f. o. — : Dubary læs: Du barry. — 72, — IS f.

o. — : Bnkarest læs: Buk ar est. 80, — 14 f. n 84, — sf. n 1874 læs: 187 3. ruseren læs: rus se ren. — 86. — 18 f. o. — : Hjørnungavaag læs? Hj ør un gav a ag. — 93, — 3f. o. — : 1130 læs: 1134. — 95, — 3f. o. — : forbedres læs: forbered es. — 96, — Bf. n. — : 1463 læs: 146 4. — 104 nederst er udeladt: 1G73—167G Peder Griffenfeldt rigskansler (f 1699 i Trondhjem). som bedes bemerkede, før bogen tages i brug, Blandt T roldene I Skoven *--; Ny Eventyrsamling Sagii og Fortællinger af p Wendela Hebbe --, -, T~e g- n i ri. g- e r * af af Ellen Jolin. Wendela Hebbe. I 2det gjennemseede Oplag. Oversat fra Svensk. Med 26 til Texten svarende Trssnif. 71 S. Bvo/ Pris Kr. 1,00 cart. 85 S, Bvc Pris Kr. 1.25. Fgrtegrielse Ee akÉistø Bfiiwuefl lm Universitet XBIS-ISBO Alfabetisk ordnet med tilføiet Alder, Dimission, Examenskarakter og nuværende Stilling samt et .A. 3ST HE A. IST G indelioldende Oversigt o?er Uuiversitetets Lærere i samme «rim Udgivet af 1. C. Tel lefsen Amanuensis ved Universitets-Bibliotheket. 108 Sider Svo. Pris Kr. 4.00 cart, Karakterbog for Piger 0.15. for Gniter 0,15 Osk. Knobe PH Carl Joliaus Gade MM Udll uuiuuio Ul ULLc j^^^r^H -f